

СПЕЦІАЛЬНИЙ
ВИПУСК

ГАЗЕТА ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ
ЗАСНОВАНА В 1990 РОЦІ

www.ukurier.gov.ua

УРЯДОВИЙ КУР'ЄР

ЧЕТВЕР, 1 ЛИСТОПАДА 2012 РОКУ

ЦІНА ДОГОВІРНА

№200 (4844)

Зміни в українській освіті: бажане і реальне

Фото Володимира ЗАКІ

У НОМЕРІ:

Міністр освіти і науки, молоді та спорту
Дмитро Табачник про здобутки
у реформуванні освітньої галузі України

2

В одному з найкращих
столичних дитсадків «Дивограй»
«дитину виховують особистістю, граючи»

3

Директор департаменту вищої освіти
МОН молодьспорту Юрій Коровайченко
про підсумки вступної кампанії-2012

5

Директор Державної художньої середньої школи
ім. Т. Г. Шевченка Олена Авраменко: «Такої академічної
художньої освіти, як у нас, ніде немає»

7

Голова Державної інспекції навчальних закладів
України Михайло Гончаренко: «Педагогічні працівники
не мають права безпосередньо збирати кошти»

8

Навчання в Болгарії дає змогу молодим
українським фахівцям бути конкурентними
на світовому ринку праці

10

Чому законодавчі зусилля щодо імплементації
рекомендацій Болонського процесу досі
залишаються малоефективними.

11

Які проблеми потребують дослідження
і розв'язання в галузі професійної освіти

12

КУРСИ ВАЛЮТ/БАНКІВСЬКІ МЕТАЛИ

встановлені Національним банком України з 31 жовтня 2012 року

USD 799.3000
за 100 доларів США

EUR 1036.0527
за 100 євро

RUB 2.5354
за 10 рублів

/ AU 136960.06

AG 2556.16

PT 123731.64

PD 47478.42
за 10 трійських унцій

З ПЕРШИХ ВУСТ

Навчання формує особистість

ЗДОБУТКИ. Позитивні результати реформування — інвестиції в майбутнє країни

Міністр освіти і науки,
молоді та спорту
Дмитро ТАБАЧНИК

Водній статті неможливо охопити всі аспекти реформування освітньої галузі України. Проте спробую якнайширше розповісти про наші спільні здобутки. Отже...

Дошкілля
як фундамент
усієї освіти

Передусім хочеться наголосити, що наші дошкільнята — це майбутнє країни. Забезпечення якісною освітою наймолодших членів нашого суспільства для МОНмолодьспорту — головне завдання, так би мовити, інвестиція в добробут нашої країни.

З моменту проголошення «хрестового походу» за дитячими садками понад два роки тому мережа дошкільних навчальних закладів збільшилась з 2010 року на 1095. Чи є ще резерви? Залишилося 813 дитячих садків, які здають в оренду. За рішенням уряду їх треба повернути дітям.

Великим досягнення є те, що завершується забезпечення обов'язкової дошкільної освіти дітей старшого дошкільного віку. Охоплення 5-річних становить 99,9%, а у 19 регіонах воно досягло 100%.

Щодо змісту дошкільної освіти зазначу, ще в 2011-му прийнято Державну цільову програму розвитку дошкільної освіти до 2017 року. Цього року затверджено новий державний стандарт — Базовий компонент дошкільної освіти, який не оновлювався понад 10 років. У його інваріантній та варіативній складових сформовано перші сходинки наступності й перспективності між дошкільною і початковою ланками освіти. Варіативна частина складена з урахуванням інтересів дітей і батьків. Це і хореографія, й комп'ютерна грамота, й іноземна мова. Інваріантну частину викладають у першій половині дня, вона обов'язкова для виконання, а варіативна — у другій половині дня.

Окрім того, з 1 вересня діє програма «Впевнений старт», яка містить конкретні рекомендації як для роботи педагогів у навчальному закладі, так і для навчання дітей удома. У цій програмі нам вдалося втілити цілісне бачення процесу формування особистості дитини.

Проводячи реформи у змісті дошкільної освіти, не забуваємо й про тих, хто втілює їх у життя, — вихователів у дитячих садках. Зрозуміло, що всі проблеми відразу не розв'язати, але дещо вже зроблено. Насамперед посадовий оклад вихователя збільшено на 500 гривень, він становить 1653 грн. Звичайно, це невелика сума, але з урахуванням підвищення розміру посадових окладів та надбавок з 1 вересня 2012 року ця сума становить 2490 гривень.

Школа з новими
підручниками
і автобусами

Розпочато справжнє реформування змісту загальної середньої освіти. Затверджено Державний стандарт початкової загальної освіти, згідно з яким з 1 класу вивчатимуть іноземну мову, з 2 — «Сходинки до інформатики». На основі стандарту розроблено навчальні програми для початкової школи. Підготовлено підручники нового покоління — і за формою, і за змістом, — які до 1 вересня

люзивної освіти. Наша країна приєдналася в цьому до європейських країн. Відтепер діти, які мають певні фізичні та психічні вади, отримали можливість навчатися з однолітками у звичайних загальноосвітніх навчальних закладах. Це допоможе їм швидше соціалізуватися в суспільстві. Щоправда, навчальні заклади повинні бути пристосовані для навчання таких дітей. Тому для забезпечення інклюзивного навчання введено посаду асистента вчителя.

Окрім того, розроблено програму розвитку дітей з особливими потребами дошкільного віку для всіх нозологій. Також розробляється нова редакція Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами.

Звичайно, уряд піклується і про підвищення рівня престижності педагогічної праці. Щороку кілька разів збільшується заробітна плата для вчителів. На кінець 2012-го вона становитиме майже 3 тис. грн, а до кінця наступного — наблизиться до 3,5

наукоємних професій та спеціальностей з отриманням освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста — всього на 4600 осіб. Загальні обсяги державного замовлення — майже 194 тисячі осіб. Триває реалізація Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011—2015 роки.

Нині працює 991 навчальний заклад ПТО, за партами — 400 тисяч осіб. Про престижність праці в таких закладах свідчить і те, що в нас майже немає вакансій майстрів виробничого навчання.

Для профтехосвіти надзвичайно важливі системна робота з упровадження Національної рамки кваліфікацій, зміна підходів до розроблення державних стандартів ПТО. Чинний Національний класифікатор України включає приблизно 6 тисяч робітничих професій. Підготовка робітників здійснюється за 520 професійними напрямками. Для 260 професій затверджено державні стандарти професійно-технічної освіти, у тому числі у 2012 році Міністерство спільно з Федерацією роботодавців України затвердило 60 нових стандартів з актуальних на ринку праці професій.

Створення освітніх округів, навчально-науково-виробничих комплексів, входження ПТНЗ до структури ВНЗ як відокремленого підрозділу позитивно впливає на обидві освітні мережі. Об'єднання частин цих мереж забезпечує наступність, ступеневість освіти. Це означає, що кращі випускники зможуть продовжувати навчання у вишах. Нині 46 ПТНЗ є їхніми структурними підрозділами.

Вища освіта —
стратегічний
напрямок розвитку
країни

За останні два роки у вищій школі відбулося чимало подій: формування Національної рамки кваліфікацій, зміни у структурі держзамовлення, організація навчання і стажування за кордоном за державні кошти, продовження оптимізації мережі ВНЗ, удосконалення проведення вступної кампанії тощо.

Протягом останніх двох років вступні кампанії у нас проходять на високому рівні — організовані, прозорі й демократичні. Враховуючи результати вступу 2012 року, міністерство уже підготувало удосконалену версію Умов прийому у 2013 році.

Цього року за рішенням уряду істотно збільшено обсяг прийому за державним замовленням порівняно з 2011-м на такі напрями підготовки, як електроніка, енергетика та енергетичне машинобудування, радіотехніка, радіоелектронні апарати, зв'язок, ме-

талургія та матеріалознавство, машинобудування та металообробка, хімічні технології та інженерія, авіаційна та ракетно-космічна техніка, транспорт і транспортна інфраструктура.

Хоч для більшості громадян термін Національна рамка кваліфікацій ні про що не говорить, для вищої освіти — це дуже важливий документ. Не в останню чергу рамка потрібна для введення європейських стандартів і принципів забезпечення освіти. Мета її впровадження — сприяння міжнародному визнанню отриманих в Україні кваліфікацій. Нині науковці розробили проекти і здійснюють заходи щодо експериментального впровадження новітніх стандартів за деякими напрямками.

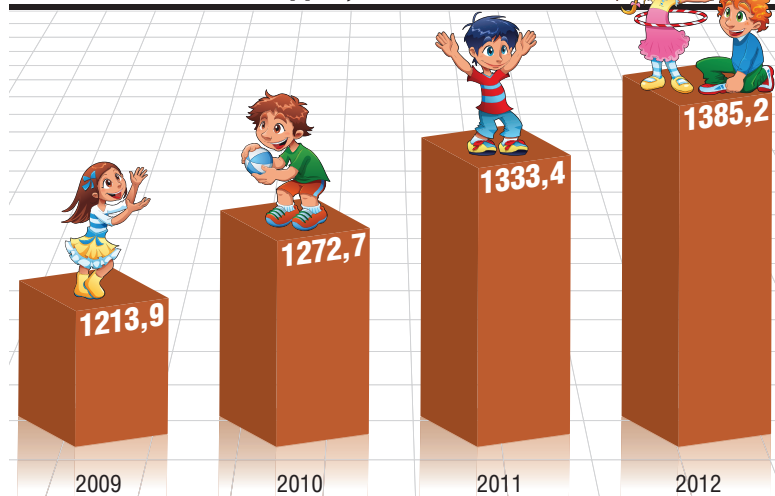
Оптимізація вищих навчальних закладів — одне із завдань, яке стоїть перед міністерством. Відомо, що в Україні перенасичення ВНЗ. Тому для приведення мережі вищих навчальних закладів до європейських норм, усунення дублювання підготовки фахівців за окремими напрямками та спеціальностями впродовж 2010—2012 років утворено 9 регіональних університетських центрів на базі 22 вищих навчальних закладів.

Найефективнішим проектом стало створення Криворізького державного університету, до якого увійшли два університети, два НДІ та два структурних підрозділи інших ВНЗ.

Окремо хотів би розповісти про запровадження навчання студентів і аспірантів, а також стажування наукових і науково-педагогічних працівників у провідних країнах. Ця урядова програма реалізується з 2011 року за особистої ініціативи Прем'єр-міністра Миколи Азарова. Уперше торік на неї виділено понад 35 млн грн, а у 2012 році на це передбачено 40 млн грн.

Ще хотів би зупинитися на навчанні іноземних студентів в Україні. Яскравим свідченням зростання авторитету українських вишів є стійка тенденція щодо збільшення контингенту іноземців, які нині здобувають вищу освіту в Україні із 137 країн. Їхня кількість зросла до понад 56 тисяч у 2012/2013 навчальному році. Приємно, що Україна входить до 10 держав — лідерів у галузі міжнародної освіти.

Уряд реалізує заходи щодо соціальної підтримки учасників навчального процесу у вищій школі, зокрема здійснює поступові кроки щодо підвищення оплати праці працівників. Протягом року таке підвищення планується здійснити 6 разів. Студенти почали отримувати академічні стипендії, збільшені порівняно з 2008 роком на 37,7%. Стипендії для відмінників зросли майже на 34%, а соціальні — на 51,7%.

Кількість дітей у дошкільних
навчальних закладах, тис. осіб

За даними МОНмолодьспорту

2012 року отримали всі першокласники. Надруковано та доставлено 63 назви підручників загальним накладом приблизно 4,5 млн примірників.

Утім, ми не зупинилися лише на реформуванні та забезпеченні початкової школи. Із 2013/2014 навчального року буде запроваджено новий Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Одним із нововведень стане вивчення школярами з 5 класу другої іноземної мови. Передбачено і викладання окремих предметів іноземною мовою у старших класах.

Помітною новацією стало створення освітніх округів. У 2011/2012 навчальному році в країні функціонували приблизно 2000 освітніх округів, до складу яких увійшли понад 8 тисяч навчальних закладів, де здобувають освіту понад мільйон учнів.

Особливу увагу держава приділяє освіті в сільській місцевості. Так, діє урядова програма «Шкільний автобус», яка дає змогу забезпечити підвезення дітей та вчителів. З 2003 по 2011 рік доставлено 1091 автобус у усі області, при цьому в 2008—2009 роках програму припинено. Натомість уже в 2010 році за дорученням Президента України Віктора Януковича програму відновлено. Лише за цей рік доставлено до областей майже 1000 автобусів.

Справжнім проривом для України стало впровадження інк-

тис. Безумовно, хотілося б більшого підвищення, але ми повинні спиратися на реальний стан економіки країни. Наступного року у проект бюджету також закладено значне підвищення заробітної плати для освітян.

Нині в системі освіти функціонують 1,5 тис. позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форми власності та 630 дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Позашкільною освітою охоплено понад 1 млн 544 тис. дітей. Для них працюють приблизно 82 тис. гуртків та творчих об'єднань різних напрямів.

Слід зазначити, що торік на виконання Державної програми розвитку позашкільної освіти до 2014 року відкрито або відновлено діяльність 24 позашкільних закладів, створено 84 філії позашкільних закладів, у школах запрацювали майже 5 тис. нових гуртків.

Профтехосвіта
модернізується
відповідно до вимог
роботодавців

Сучасному вітчизняному виробництву потрібен саме висококваліфікований робітник, який володіє кількома професіями.

Тому в 2012 році вперше для професійно-технічних навчальних закладів сформовано держзамовлення на підготовку робітників високого рівня кваліфікації з технологічно складних і

ПЛАНИ НА 2012/2013 НАВЧАЛЬНИЙ РІК

- ✓ Повернення будівель дошкільних навчальних закладів, що були пере-профільовані.
- ✓ Забезпечення переходу 5-х класів на навчання за новим Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти та підготовка до друку відповідних підручників.
- ✓ Здобуття дитиною якісної освіти залежить від кваліфікації вчителя, тож її підвищення здійснюватиметься й надалі. Ще торік ми подолали комп'ютерну неграмотність учителів. Нині активно готуватимемо їх до викладання предметів у 2-х та 5-х класах. Особливий акцент — на «Сходинках до інформатики», іноземній мові.
- ✓ Завершення реалізації програми «Шкільний автобус».
- ✓ Подальше удосконалення професійно-технічної освіти, модернізація мережі вищих навчальних закладів та реалізація нових підходів до формування державного замовлення на підготовку фахівців тощо.

ДОШКІЛЛЯ

Дихальна гімнастика
плюс «дошки настрою»**СТРАТЕГІЯ.** Дитсадок має виховувати здорових і психічно готових до школи учнів**Тетяна МОІСЕЄВА,
Володимир ЗАЙКА**
(фото),
«Урядовий кур'єр»

Чому ми так хвилюємося, вперше ведучи доньку чи сина до дитсадка? Бо переймаємося, як малеча, що досі була в захищеному колі «мама-тата-дідуся-бабуся», почуватиметься в новому колективі, як призвичаїться до нього, яким чином дитсадок вплине на її здоров'я й формування особистості. Водночас, як наголошує в одній зі своїх книжок український педіатр Євген Комаровський, «щаслива дитина — не та, що вміє читати, писати і грати на скрипці. Щаслива — це передовсім здорова дитина».

**Найважливіше —
режим дня**

Нині головним завданням дошкільної освіти профільне міністерство визначило формування здорової особистості дитини. Тому в дитсадках впроваджують кілька інноваційних оздоровчих технологій: фітбол-гімнастику, пальчикові вправи, художню, дихальну, звукову та імунну гімнастику, гідроаеробіку, психогімнастику (вправи, ігри, етюди, пантоміми) тощо.

Акцент на виховання здорової дитини зроблено й у одному з найкращих столичних дитсадків — «Дивограї», що відкрився торік неподалік метро «Академмістечко». (Назву для нього, до речі, було обрано не випадково: «Дивограй» розшифровується як девіз цього навчального закладу: «Дитину виховуємо особистістю, граючи»).

«Найважливішим аспектом є режим дня. Тому ранок нашої малечі починається з гімнастики. Заняття з фізкультури ми проводимо щодня, як на вулиці під час прогулянки, так і в спортивній залі», — говорить завідувачка «Дивограю» Ганна Паливода. В садку впровадили чимало інновацій: зокрема, застосовують елементи йоги, що покращують емоційний стан дитини, сприяють розслабленню м'язів, гнучкості й формуванню правильної постави. Багато вправ спрямовано на профілактику поширеної нині серед дітлахів плос-

костопості. Всі заняття у «Дивограї» проводять під музику: звучить як класика, так і відомі «мультишні» пісеньки. Оскільки групи в цьому садочку (як, власне, й у інших) великі — приблизно по 30 дітлахів у кожній, для занять вихователі ділять їх на невеликі підгрупи.

«У нас працює молода й креативна інструктор з фізкультури Вікторія Данилович-Корочкіна, — каже завідувачка «Дивограю». — Іноді вона навіть із нами практикує майстер-класи. Цікаво, що Вікторія не лише проводить заняття під різний музичний супровід (для йоги в неї одна музика, для ігор — інша), а ще й щотижня змінює його».

Знайти таких завзятих вихователів, враховуючи невідповідність навантаження і розміру зарплатні в дитсадках, певна річ,

(чаї, коктейлі, фітотмішечки); ароматерапію; вітамінотерапію (вітамінізація страв). За свідченням педагогів-практиків, досить ефективно застосування терапевтичних засобів на кшталт арттерапії, піскової терапії, казкотерапії, ігрової, музичної, сміхотерапії тощо.

**Що впливає
на успішність
навчання?**

Цього року Міністерство освіти і науки, молоді та спорту ухвалило нову редакцію державного стандарту дошкільної освіти — Базовий компонент. Це документ, в якому зафіксовано вимоги до рівня розвитку, вихованості й навченості шести- або семирічної дитини перед вступом до школи.

**Спершу треба навчити
малечу не боятися води**

важко. «Вам це вдається?» — питаю в завідувачки.

«Шукаємо, розміщуємо вакансії в Інтернеті, — відповідає вона. — Обов'язково проводимо стажування фахівців перед тим, як вони починають працювати. Людина повинна відчути себе й зрозуміти, чи отримує задоволення від роботи з дітьми».

Вихованцям «Дивограю» пощастило: тут є й басейн, де діти плавають двічі на тиждень (загалом в Україні нараховують 2224 дитячих садки з басейнами). Передовсім інструктор вчить малечу не боятися води, триматися на поверхні і плавати.

Крім того, в українських дитсадках нині впроваджують такі оздоровчі технології, як фітотерапію

Часом батьки та педагоги вважають вміння читати й рахувати основними «маячками» готовності дитини до школи. Втім, дослідження свідчать: це мало впливає на успішність навчання. Натомість головну роль відіграє психічна готовність дитини до школи. Майбутні першокласники, окрім бажання вчитися, повинні вміти впродовж тривалого часу зосереджувати увагу, аналізувати й запам'ятовувати матеріал.

Увага до психоемоційного стану дитини має бути одним із ключових аспектів

Тут дітлахи позначають, чи в доброму вони гуморі

дошкільного (як, власне, і подальшого) виховання. Зокрема, в «Дивограї», аби зрозуміти настрій дитини, педагоги використовують так звані «дошки настрою», на яких малеча позначає, чи в доброму вона сьогодні гуморі. Враховуючи це, вихователь будує свою подальшу роботу з дітьми.

— «сенсорна кімната», перебування в якій, за словами фахівця, покращує емоційний стан малечі, зменшує агресивність, нервові збудження і тривожність, активує мозкову діяльність, прискорює відновлення після хвороб. Такого ефекту досягають завдяки спеціальним стимуляторам, здатним впливати на органи зору, слуху, нюху, тактильні і вестибулярні рецептори. В кімнаті таких — понад півтора десятка. Зграйка дітлахів, що забігла туди разом із кореспондентом «УК», відразу оточила заворожливе видовище — «бульбашкову колону», що одночасно стиха вібрує. І для релаксації, і для активних ігор використовують «сухий басейн», що дає можливість

**Батьки
та вихователі
працюють разом**

Оскільки позаторік було ухвалено Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» (в документі йдеться про надання обов'язкової дошкільної освіти всім дітям, які досягли 5-річного віку), нині, за даними профільного міністерства, цю проблему розв'язують кількома шляхами. Приміром, через запровадження різних форм охоплення дітей дошкільною освітою (зокрема, організовано групи повного або короткотривалого перебування в дитячих садках і групи підготовки до школи при школах і позашкільних навчальних закладах).

Також з цієї метою було розроблено й програму розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт», що з 1 вересня 2012 року впроваджується в усіх дитячих садочках, які мають групи для п'ятирічних дітлахів. Основний акцент у «Впевненому старті» зроблено на тісній співпраці дитсадка й родини для підготовки дитини до школи, налаштуванні батьків і вихователів на особистісний розвиток дітей. Окремо наголошено на ігровому компоненті, що є відповідним у розвитку дошкільнят.

Насамкінець згадаємо про ще один перспективний напрям дошкільної освіти — допологову, або пренатальну, педагогіку. Нині, за інформацією МОМолодспорт, підібрано найкращі методики педагогічної і психологічної роботи з вагітними жінками, рекомендації психологів і фізіологів. Активним розвитком цього напрямку опікується Асоціація свідомого батьківства, яка, до речі, вже найближчим часом проведе в 20 містах України свій четвертий Всеукраїнський фестиваль свідомого батьківства.

ОФІЦІЙНО

- ✓ Мережа дошкільних навчальних закладів нараховує 16 тисяч 321 дитсадок різних типів і форм власності.
- ✓ Кількість дітей, які здобувають тут освіту, досягла 1 млн 385 тис.
- ✓ Це становить 81,5% загальної кількості дітей віком від 3 до 6 років.
- ✓ Всіма формами дошкільної освіти охоплено 84,4% дітей. Водночас дошкільною освітою охоплено 99,9% дітей старшого дошкільного віку.

Ранок починається з гімнастики

Крім того, з вихованцями дитсадка працює фаховий психолог: проводить розвивальні заняття з групами, а в разі потреби — індивідуально з тими, хто потребує психологічної корекції. «Серед основних проблем, з якими доводиться мати справу, — складна адаптація дитини до дитсадка, гіперактивність (в кожній групі є 1–2 такі дитини), гіперпіклування батьків», — пояснює психолог Ганна Сурікова.

В садочку навіть є окреме спеціальне приміщен-

відчуття своє тіло і створює м'який масажний ефект. Ходіння сенсорною доріжкою корисне для розвитку тактильного сприйняття, координації і профілактики плоскостопості. А от світильник «НЛО» нагадує салют, сприяючи покращенню настрою. «Світлотерапія допомагає в періоди сезонної депресії, коли організму бракує сонця, а кольоротерапія використовується для впливу на настрій і загальний стан людини», — розповідає Ганна Сурікова.

НАУКА

Чому і що потрібно змінювати в українській освіті?

НА ЧАСІ. Слід виробити в молоді здатність навчатися впродовж життя і застосовувати знання як основу практичної діяльності

Василь КРЕМЕНЬ,
президент Національної академії
педагогічних наук

Проблема змін в українській освіті постійно перебуває в полі зору громадської думки. Водночас українське суспільство чітко не усвідомлює, що, як і чому слід змінювати в освіті. Зумовлено це часто нерозумінням сутності сучасних цивілізаційних змін, нових вимог, що постають перед людством, нездатністю пов'язати розвиток освіти з контекстом підготовки людини до життя у XXI столітті.

Формувати інноваційну людину

По-перше, людство вступило в новий тип цивілізації — інноваційний. Його характерна риса — постійна змінюваність знань, технологій, інформації, обставин, стилю життя тощо. І відбувається це значно швидше, ніж підрастають нові покоління. Тож постає завдання по-новому визначити мету і функції освіти. Крім творчого засвоєння базових знань, нині, як ніколи раніше, актуалізуються два завдання: виробити в дітей і молоді здатність, бажання й уміння навчатися впродовж життя, а також застосовувати знання як основу практичної діяльності. За цих умов формується знання, інноваційна людина, для якої знання, творчість — фундамент життя. Саме такі люди і будуть визначати майбутнє нашого суспільства.

По-друге, сучасна цивілізація суттєво розширила комунікативне середовище, в якому живе і діє людина. Щоб за цих обставин бути ефективною в діяльності, вона має бути самодостатньою, здатною свідомо діяти в «хащах» комунікацій. Отже, в освіті треба змінити сам спосіб включення особистості в навчальний процес. Суб'єктно-об'єктні відносини між тим, хто навчає, і тим, хто навчається, мають змінити суб'єктно-суб'єктні, де обидва учасники навчального процесу активні, рівноправні у взаємодії і взаємно шановані й відповідальні. Відтак авторитарну репресивну педагогіку треба замінити демократичною педагогікою толерантності і співпраці і в школі, і в університеті.

По-третє, розвиток людства набув глобального характеру, що робить конкурентоспроможною лише людину, здатну жити й діяти в глобальному просторі, тобто глобалістську людину. В її формуванні багато складових: від світоглядної підготовки, що адекватно відображає світ і місце в ньому України, до надання можливості працювати, спілкуватися і взаємодіяти в такому всеосяжному просторі, тобто достатньої мовної підготовки. В освіті України слід здійснити своєрідний мовний прорив: випускник школи повинен вільно володіти державною українською, рідною (російською чи іншою) і

обов'язково — англійською мовою як світовою. Вивчення англійської мови має стати обов'язковим для всіх школярів.

По-четверте, нові часи вимагають коригування системи цінностей.

Є цінності і традиції в суспільстві, які віджили, гальмують суспільний та індивідуальний розвиток і повинні залишитися в минулому. І є такі, універсальні, що не підвладні часу, незважаючи на серйозні зміни в сучасній цивілізації. Серед них почуття гуманізму, моральної відповідальності, патріотизму, національної єдності. Здавалося б, глобалізація повинна послабити значущість національного. Але глобалізація — не тільки зближення народів, держав, економік, а й загострення конкуренції між ними в різних сферах, розширення поля конкуренції, набуття нею планетарного характеру. За таких умов лише згуртовані нації-держави зможуть максимально усвідомити свій національний інтерес і відстояти, захистити його в процесі співпраці (конкуренції) з іншими державами. Освіта, як жодна інша сфера, покликана і має всі можливості для об'єднання нації.

По-п'яте, сучасний світ не лише поставив нові завдання, а й створив для освіти нові можливості. Передусім це сучасні інформаційні технології, які забезпечують як мінімум три функції: комп'ютерну грамотність, індивідуалізацію та інтенсифікацію освітнього процесу, а також новий тип навчальної діяльності — дистанційна освіта.

По-шосте, висунення як провідної ідеї сучасної освіти дитиноцентризму, який передбачає максимальне наближення навчання кожної людини до її потреб, інтересів, індивідуальності. Такий підхід дасть змогу дитині пізнати й розвинути себе на основі власних здібностей і, ставши дорослою, максимально реалізуватися, що є неодмінною умовою особистого щастя і динамічного й стійкого суспільного прогресу.

Окрім причин об'єктивного характеру, зумовлених загальноцивілізаційними процесами, є й інші обставини, що спонукають до глибокого реформування освіти. Серед них — політико-ідеологічна заангажованість і певна ізоляція від європейської і світової освіти попередньої освітньої системи в Радянському Союзі; внутрішні процеси в Україні як країні з перехідним характером економіки, політики, соціальної і духовної сфер; непослідовність і суперечливість змін в освітній сфері вже за часів незалежної України; недостатня підтримка державою і суспільством освіти й освітян, що не давало змоги вчасно та в належному обсязі проводити назрілі перетворення.

Навчання кожної людини має бути максимально наближеним до її інтересів

Які системні перетворення назріли

→ **Загальна середня освіта.** Потрібні зміни в змісті навчання — його осучаснення, розвантаження від другорядного матеріалу, досягнення більшої фундаментальності й водночас практичної спрямованості, введення в контекст змісту європейської освіти. Рух у цьому напрямі вже розпочато: за активної участі вчених НАПН України Міністерство освіти і науки, молоді та спорту підготувало Державний стандарт початкової освіти й нові державні стандарти базової і повної загальної середньої освіти, які затвердив уряд.

Треба перейти до реальної профільної старшої школи, яка тільки і зможе забезпечити наближення навчання дитини до її здібностей і життєвих інтересів, що є умовою максимальної самореалізації особистості. Вихід один — навчання в старшій школі (10–11 класи) слід забезпечити в спеціалізованих навчальних закладах — ліцеях, коледжах, технікумах.

Учні після закінчення базової середньої освіти (9 класів), залежно від сукупності життєво важливих для них

→ **Професійна середня освіта.** На базі нинішньої професійно-технічної освіти, а також вищих навчальних закладів I і II рівнів акредитації слід створити, поряд із загальною середньою освітою, окрему освітню ланку — професійну середню освіту, яка б виконувала двоєдине завдання: забезпечувала технологічний профіль навчання для випускників 9-го класу і, таким чином, готувала з цієї та інших категорій учнів кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів. Для цього слід вивести технікуми, училища й коледжі (принаймні ті, що не готують бакалаврів) із ланки вищої освіти, де вони опинилися абсолютно безпідставно (відсутність наукових досліджень, професорів і доцентів, шкільні методи навчання тощо) і ввести їх у нову освітню ланку.

Слід укрупнити професійно-технічні училища, а там, де доцільно, об'єднати їх із технікумами. В Україні нині більшість професійно-технічних навчальних закладів налічує 300–400 учнів. У районі таких навчальних закладів часто

→ **Вища освіта.** Передусім потрібно вилучити з її складу вищі навчальні заклади I і II рівнів акредитації, які, опинившись у невластивій їм сфері освіти, втратили можливість для успішного функціонування: вони не можуть стати повноцінними вищими навчальними закладами і водночас втрачають первинну сутність.

Зміни слід здійснити і щодо вищих навчальних закладів III і IV рівнів акредитації. Відпадає потреба поділу їх на два рівні акредитації. Їхній статус слід визначати правом готувати бакалаврів і магістрів, кандидатів і докторів наук. І, безумовно, оптимізації потребує сама мережа вищих навчальних закладів. Щоправда, частіше йдеться про те, що в нас багато вищих навчальних закладів і в цьому, мовляв, біда. Однак слід змінити акценти. Проблема в тому, що в країні мало потужних сучасних університетів, які

причин, мають отримати можливість обирати один із, припустимо, чотирьох основних профілів навчання: фізико-математичний, природничо-науковий, гуманітарний, технологічний. До них слід додати ще два можливі, але менш поширені — художньо-мистецький і фізкультурно-спортивний.

Навчатися за першими трьома профілями учень може у відповідному профільному ліцеї або в єдиному ліцеї з усіх трьох профілів, де створено відповідні умови, є викладачі-фахівці, сформована належна навчальна атмосфера і, головне, діють відповідні навчальні плани і програми, що передбачають поглиблене вивчення профільних предметів. Такі ліцеї можна було б створити на базі окремих середніх шкіл. Технологічний профіль полягає в навчанні у професійних ліцеях (професійно-технічних училищах), технікумах і коледжах. Художньо-мистецький і фізкультурно-спортивний профілі забезпечили б відповідні спеціалізовані навчальні заклади.

кілька, а ще й існують один-два технікуми. Кожен із цих закладів зазвичай вузькопрофільний. Як наслідок, неефективно використовують кошти, відбувається перенасичення робітників і молодших спеціалістів певних кваліфікацій в окремих районах, низький рівень фахової підготовки кадрів, більшість із них не працюють за фахом тощо.

Подібна практика суперечить сучасній професійній освіті за кордоном. Наприклад, у Фінляндії, Шотландії у професійному закладі налічується в середньому приблизно 10 тисяч учнів, підготовку проводять за різними фахами: від медсестри до майстра з ремонту автомобілів. У таких закладах гнучко реагують на потреби ринку, тут легше створити відповідну навчально-матеріальну базу, налагодити зв'язок із роботодавцями, задовольнити актуальні освітні потреби. Такі заклади можуть надавати різноманітні освітні послуги: від 2–3-річного навчання (вітчизняні молодші спеціалісти і кваліфіковані робітники) до кількадесятих курсів та індивідуальних консультацій фахівців.

б були конкурентоспроможними в глобальному освітньому просторі. Насамперед це стосується регіонів: потрібно створити на базі наявних навчальних закладів потужні регіональні університети з розвинутою наукою, сучасними науково-педагогічними школами і відповідною навчально-матеріальною базою. Приклад такого укрупнення у 2011 р. продемонстровано в Кривому Розі, в якому проживає 800 тис. осіб, де об'єднано чотири вищих навчальних заклади і два науково-дослідні інститути в один Криворізький національний університет.

За умови чіткої організації, відповідальності й систематичного контролю за кілька років цілком можна розв'язати поставлені завдання щодо реформування української освіти, її повноцінного включення в європейський і світовий простори.

ВСТУПНА КАМПАНІЯ

«Держзамовлення
треба вигравати за конкурсом»

**Директор департаменту вищої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту
Юрій КОРОВАЙЧЕНКО**

Вступна кампанія — пора, напружена для всіх учасників цього процесу: абітурієнтів та їхніх батьків, які з першого дня штурмують приймальні комісії вишів та відповідні державні структури. Про її підсумки, плани щодо розв'язання проблем, які проявилися під час вступу-2012, «УК» розповів директор департаменту вищої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Юрій КОРОВАЙЧЕНКО.

УК Юрію Миколайовичу, насамперед поговорімо про нововведення, якими зустріла абітурієнтів цьогорічна вступна кампанія. — Головних було два. Перше — підвищення прохідного балу для профільних предметів під час вступу на бакалавра з 124 до 140. Поясню, чому це було зроблено. Хоч дві системи — рейтингову й шкільну — порівнювати не можна, але, умовно кажучи, 124 бали — це ніби три з великим мінусом. Уявляєте, якби ми брали до вишів із двійками.

УК Але ж ніхто й не брав. Абітурієнти з такою кількістю балів лише мали право на вступ, якого вони нині, по суті, позбавлені. — 140 балів — це, умовно кажучи, три з плюсом. Водночас із непрофільного предмета в абітурієнта могло бути й 124 бали. Одне слово, кінцевої мети досягнуто: нововведення істотно підвищило якість знань цьогорічних абітурієнтів. Уточню, що підвищення прохідного бала стосувалося лише тих, хто вступав на бакалавра, а вимоги щодо вступників до коледжів та технікумів залишилися старими. Сьогодні є пропозиція підняти прохідний бар'єр до 150 балів, проте ми не вбачаємо в цьому потреби, адже кожен виш має право підвищувати його самостійно. Приміром, цього року в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка прохідний бал із профільних предметів становив 170.

УК У такому разі наскільки доцільною була ініціатива щодо підвищення бала, якщо виші самі можуть це робити?

— Річ у тому, що існує певна піраміда, верхівку якої займають провідні виші — НТУУ «КПІ», КНУ ім. Тараса Шевченка, НУ «Львівська політехніка» тощо. Але є ще регіональні ВНЗ, котрі забезпечують потребу в фахівцях місцевого рівня. Зрозуміло,

вони також зацікавлені, щоб у них було якнайбільше студентів. Проте ймовірно, що до них можуть не прийти абітурієнти, котрі мають 140 балів. Тому торік ці виші із задоволенням брали вступників із 124 балами.

Напрями підготовки, за якими у 2012 р. суттєво збільшено обсяг прийому, % до 2011 р.

У 2012 році було збільшено обсяг прийому за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра за кошти державного бюджету за напрямками підготовки для ІТ-галузі у порівнянні з 2011 роком всього на 2609 місць (23,4%).

Крім цього, на виконання доручення уряду було збільшено обсяги державного замовлення за напрямками:

- Інформатика
- Системний аналіз
- Комп'ютерні науки
- Програмна інженерія
- Комп'ютерна інженерія
- Системна інженерія
- Мікро- та наноелектроніка
- Телекомунікації
- Автоматизовані та комп'ютерно-інтегровані технології
- Безпека інформаційних і комунікаційних систем
- Системи технічного захисту інформації
- Управління інформаційною безпекою

За даними Департаменту вищої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту

Але нас ця ситуація не влаштовує. Нині в Україні працює 841 навчальний заклад. Це забагато: якщо брати до уваги європейську практику, то в багатьох країнах на 1 млн населення припадає один виш. Скажімо, в Іспанії, що має стільки ж населення, як і Україна, налічується 50 ВНЗ.

Друге нововведення: вступна кампанія відбувалася в повномасштабному супроводі Єдиної електронної бази з питань освіти, за допомогою якої вступники могли подати заяву на вступ і в електронному вигляді.

Загалом цього року на програму молодшого спеціаліста в цій системі було зареєстровано майже 316 тис. заяв, на програму бакалавра — майже 1 млн. 320 тис. заяв, на програму спеціаліста — майже 276 тис. заяв, на програму магістра майже 127 тис. заяв. До електронної бази було підключено 1078 вищих навчальних закладів.

тронна база цю заяву автоматично скасовувала.

УК За даними, оприлюдненими під час кампанії громадськими спостерігачами, впродовж перших двох тижнів на роботу цієї бази було чимало нарікань. Зокрема йшлося про те, що вона якраз не контролювала кількість поданих заяв. Чому виникла така ситуація?

— Річ в особливостях нашої ментальності. Ми чомусь вважаємо, що коли примчимо до вишу о 6-й ранку, то будемо серед перших, кого зарахують. Тому 2 липня було подано стільки заяв, що техніка просто не витримала: на таку кількість ніхто не розраховував. Хоч ми передбачали, що напруга буде, тож кількість серверів було розраховано із запасом.

УК Наступного року ситуація, вочевидь, повториться, й абітурієнти так само побіжать подавати заяви в перші дні. Чи готові ви до такого розвитку подій?

— По-перше, вже модернізовано ті програмні продукти, які використовувалися. Ми готуємося прийняти принаймні вп'ятеро більше заяв. По-друге, оператори вишів, які обслуговували електронну базу, не були готові до роботи. Перед вступною кампанією ми провели регіональні наради в Києві, Харкові, Донецьку, Львові та Одесі, на яких

ДОСЬЄ «УК»

Юрій КОРОВАЙЧЕНКО. Народився 1950 року. За освітою інженер-механік. Працює у вищій освіті понад 30 років. Проїшов шлях від наукового співробітника до проректора з навчальної роботи технічного університету. Автор понад 100 наукових праць і патентів на винаходи, має в доробку навчальні посібники і монографії. В Міністерстві освіти і науки молоді та спорту працює з 2003 року. З 2012 р. — директор департаменту вищої освіти МОНМС. Заслужений працівник освіти України.

роз'яснювали особливості цьогорічної кампанії відповідальним секретарям приймальних комісій, провели навчання операторів. Це було на початку весни. За час, що лишився до початку вступної кампанії, частина людей просто звільнилася з цих посад. На жаль, ми не змогли переконати керівників багатьох за-

питання стосується трьох хвилях зарахування: чи треба подавати оригінали документів на першій хвилі, а чи дати вступникам можливість почекати третьою хвилі? Чи треба дозволяти вишу чинити так, як робили цього року окремі ВНЗ: після оголошення першої хвилі абітурієнт подавав оригінали документів на контрактне місце, і його відразу зараховували. Але тут він побачив, що в іншому виші може потрапити на держзамовлення. Проте оскільки в першому виші вже був наказ про зарахування, починалася процедура відрахування. А час минав. Тому чекаємо розумних пропозицій від ВНЗ. Але загалом вони проти схеми «п'ять плюс три».

УК Чому?

— По-перше, тому, що це переважує роботу приймальної комісії, а по друге — тому, що на навчання часто потрапляє професійно не зорієнтований абітурієнт, який не дуже розбірливий у виборі майбутньої професії.

УК Але це їхня робота...

— Так, але кожен хоче цю роботу мінімізувати. Проте не думаю, що ми на це підемо, тим паче, що це певним чином обмежує право вибору абітурієнта принаймні місця навчання. Думаю, що схема «п'ять плюс три» залишиться. Але і залишається проблема професійної орієнтації абітурієнтів, оскільки вони інколи одночасно подають заяви до вишів на агронома, юриста, медика тощо. Уявляєте собі лікаря, якому однаково, чи розмахувати міліцейським кийком, чи працювати скальпелем?

УК Тут є й інший бік проблеми: нерідко вступники подають на максимально дозволу кількість спеціальностей, щоб потрапити на бюджетне місце. Адже для тих здібних абітурієнтів, котрі не мають грошей на оплату навчання, це єдина можливість здобути вищу освіту.

— Абсолютно з вами згоден. Якщо ви йдете лікуватися до лікаря, якому було однаково, де вчитися, аби на держзамовленні, цілком зрозуміло, яким фахівцем він буде.

Друга проблема — те, що ніхто не відстежує, як змінюється після вступу ситуація з тими, хто вчиться на держзамовленні. Умовно кажучи, є група з 25 людей, з них 10 — на держзамовленні. Якщо порівняти рейтингові списки на вступі й після закінчення першого курсу — все може докорінно змінитися: студент, котрий під час вступу був першим у рейтингу, опиняється останнім, і навпаки. Тому слід переходити до персоналізованої системи держзамовлення, яке треба вигравати за конкурсом хоча б раз на 2 роки. Концепція формування держзамовлення на конкурсній основі вже є.

Тетяна МОІСЄВА,
«Урядовий кур'єр»

МОВОЮ ЦИФР

Цього року конкурс серед абітурієнтів, які мали понад 140 балів за результатами ЗНО й подавали документи для вступу на повний курс навчання на денній формі бакалаврату, становив:

- у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка — майже 14 осіб на місце;
- у Національному авіаційному університеті — 17 осіб;
- у Львівському національному університеті імені Івана Франка — 13,5 осіб;
- у Національний університет «Львівська політехніка» — 12 осіб.
- у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» — 9 осіб на місце.

СЕРЕДНЯ ШКОЛА

Майбутнє — за профільним навчанням

НОВАЦІЇ. Нині змінилися всі державні стандарти — початкової, базової та повної загальної середньої освіти

Олег СЕРЕСЬКО,
директор департаменту
загальної середньої та дошкільної
освіти МОНмолодьспорту

Шкільна освіта, охорона здоров'я і футбол — це, мабуть, три найулюбленіші теми для обговорення в нашому суспільстві. На жаль, найчастіше ці теми обговорюють із негативними оцінками. Кожен, хто навчався у школі, вважає себе компетентним оцінювати стан загальної середньої освіти, іноді забуваючи, що за роки після отримання ним атестата багато змінилося.

Старі принципи перестають працювати

Насамперед зазначу, що 2011 рік був революційним щодо змісту освіти. Змінилися всі державні стандарти: початкової, базової та повної загальної середньої освіти. Стільки стандартів, програм і ключових положень за такий термін не приймав до цього жоден склад міністерства.

Впроваджувати стандарти почали поступово. З 1 вересня цього року стартував новий держстандарт початкової школи. Цій події передувала без перебільшення надскладна і напружена праця. За кілька останніх років ми створили передумови для справжнього далеко не косметичного реформування освітньої галузі — модернізації її змісту.

Світ змінюється, невпинно зростає кількість набутої людством інформації, й старі принципи освіти перестають працювати. Знаннєцентричні підходи в освіті перетворилися на компетентнісний підхід, від мети надати дітям знання ми переходимо до іншої: навчити дитину отримувати, оперувати і як вищий щабель — створювати нові знання.

І як ті реактиви поведуться?

Поза сумнівом, ці зміни мали торкнутися не лише стандартів, а й навчальних програм, планів, підручників. За кожним із цих документів — численні дискусії, громадські захисти, з'їзди вчителів. Обговорення проходили не лише в Києві, а й у всіх регіонах країни. Мета одна: забезпечити нашим дітям якісно нову українську освіту — доступну, сучасну, конкурентоспроможну.

Авторські колективи отримували сотні побажань, значну частину яких було враховано. Ми ставили перед розробниками низку завдань: максимально розвантажити зміст навчальних програм, позбавити його надмірної деталізації, закласти в основу здоров'язберігаючі технології і, звичайно, компетентнісний підхід — у дітей потрібно формувати навички, а не просто давати готові знання.

Підручники стали цікавими

До речі, авторські колективи підтримали нашу пропозицію щодо відмови від оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи з фізичної культури, основ здоров'я та мистецьких курсів. Завдання цих предметів — розвивати дитину, а не травмувати її психіку поганими оцінками, якщо якось вправу чи творче завдання не вдається виконати з першого разу.

Окрім змін у підходах до навчання, змінилися й предмети, що їх вивчатимуть учні початкової школи. Ми повернули дітям природознавство, що повністю відповідає курсу на підвищення якості природничо-математичної освіти, проголошеного урядом країни. Рішучим кроком стало впровадження в новому стандарті інформаційно-комунікаційних технологій, визначення необхідності навчити кожну дитину, починаючи з 2 класу, освоювати та використовувати їх у практичній діяльності і так формувати інформаційну культуру учнів. Поза сумнівом, це дасть змогу вивести нашу країну з останніх місць у використанні ІКТ у світові лідери.

Ще однією вимогою сучасності стало підвищення рівня знань іноземних мов, вивчення яких усі школярі розпочинають із 1 класу.

Нові підручники створювали так, щоб дитині було цікаво навчатися. Проїшов

Усі знання — мої!

конкурсний відбір навчальної літератури. Фахівці, науковці Національної академії педагогічних наук, вчителі-практики підібрали кращі рукописи. Ще одним досягненням стало те, що всі підручники для першого класу вперше за багато років своєчасно потрапили до шкіл.

Зрозуміло, що робота тривала не лише над методичним забезпеченням. До старту стандарту нової української школи було важливо підготувати вчителів. Протягом останнього року відбулися спільні наради, конференції, семінари з представниками післядипломної педагогічної освіти, що відповідають за початкову школу. Підсумком спільної роботи МОНмолодьспорту з інститутами післядипломної педагогічної освіти стало те, що всі вчителі, які цього

Що то за першокласник без комп'ютера?

року взяли перші класи, пройшли підготовку: освоїли нові програми, підручники.

Тобто підготовка до цього старту була системною. У

навства. Хоч, безперечно, для докладнішого аналізу потрібен більший відтинок часу.

П'ятикласники вивчатимуть інформатику

Щодо основної школи. Зміни в її змісті розпочнуться з 1 вересня 2013 року. Нові програми, типові навчальні плани розміщено на сайті міністерства. Їх затвердженню також передувало широке громадське обговорення, навіть уперше проведено два з'їзди вчителів — інформатики та математики. У центрі уваги делегатів з'їзду — нові програми.

МОНмолодьспорту розпочало проведення нарад із методичними службами всіх областей щодо переходу школи на нові держстандарти, організації роботи вчителів. Наступного року інститути післядипломної освіти готуватимуть і вчителів початкових класів за новим держстандартом, і вчителів основної школи. Адже і в 5–9 класах чекають на нововведення: інформатику вивчатимуть із 5 класу (нині вивчають з 9), також із 5 класу розпочнеться обов'язкове вивчення другої іноземної мови, вивчення природознавства обмежується 5 класом, з 6 розпочнеться вивчення біології та географії, із 7 — фізики та хімії.

Впровадження нових програм базової школи — це не лише новий зміст, а й нові підходи, методики, орієнтація на компетентнісний підхід, використання здоров'язберігаючих технологій. Уже завершується конкурс підручників для 5-х класів, незабаром розпочнеться їх друк.

Серед пріоритетних напрямів на наступний рік — підготовка до впровадження стандарту старшої школи. Здається, що 2018 рік,

коли вона має стартувати, далеко. У новий стандарт закладено багато революційного, основне — можливість 50% навчального часу визначати самому закладу. Лише такий підхід дасть змогу по-справжньому перейти на профільне навчання.

Таку практику ми запропонували вперше. Потрібно тепер забезпечити реалізацію цього принципу: розробити навчальні плани, велику кількість навчальних програм, зокрема й профільних предметів, курсів за вибором, провести навчальні семінари для адміністрації закладів із створення робочих навчальних планів та багато іншого.

Може скластися враження, що свою роль у забезпеченні виходу загальної середньої освіти на якісно новий сучасний рівень ми вбачаємо виключно в розробленні нормативних і навчально-методичних документів. Звичайно, це не так.

Чудово розуміючи стан матеріальної бази шкіл, міністерство розробило низку державних цільових програм: поліпшення якості шкільної природничо-математичної освіти, впровадження у навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків», продовжено реалізацію програми «Шкільний автобус».

Ці програми вже впроваджуються другим рік. До найголовніших досягнень можемо зарахувати забезпечення наших шкіл майже тисячею шкільних автобусів, постачання навчальних комп'ютерних класів до шкіл і мобільних комп'ютерних класів до інтернатних закладів торік і 23 тисячі комп'ютерів цього року, подолання комп'ютерної безграмотності вчителів тощо. Звичайно, хочеться зробити більше. Але навіть ці дії свідчать про системний підхід у забезпеченні розвитку нашої середньої освіти.

ПЛЕКАЄМО ТАЛАНТИ

«Такої академічної художньої освіти, як у нас, ніде немає»

**Директор Державної художньої середньої школи імені Т. Г. Шевченка
Олена АВРАМЕНКО**

Олена Іванівна Авраменко — десятий директор Державної художньої середньої школи імені Т. Г. Шевченка і перша жінка-керівник у ній. У її кабінеті живе історія школи і позитивна енергетика від скульптур, кераміки, малюнків. На одній із картин (випускній роботі учня) зображено шкільну творчу майстерню і вчителя директора, який і нині плідно працює тут, — Бориса Олександровича Литовченка.

За всієї поваги до європейських стандартів освіти Олена Авраменко радить розпочинати її в Україні. Такої академічної художньої освіти, як у нас, ніде немає, каже вона. У СРСР аналогічні школи були лише в Москві й Ленінграді. Про те, як поважний заклад з усталеними творчими традиціями продукує і сприяє новаторським освітнім ідеям, директор розповіла «УК».

УК Олено Іванівно, чи торкнулося вашого закладу реформування освіти?

— Реформування загальної середньої освіти нас стосується обов'язково, хоч і не завжди йде на користь. Учні в нашій школі навчалися на рік більше, ніж у звичайній. Оскільки старшокласники визначаються з майбутньою творчою професією, збільшується кількість годин з фахових мистецьких дисциплін, відповідно програми загальноосвітнього й фахового циклів було розподілено на три роки. У зв'язку із поверненням до 11-річного терміну навчання цього року, наприклад, маємо подвійний випуск — 11 і 12 класів.

Першому реформуванню школи, коли загальноосвітні заклади перейшли на 12-річне навчання, дуже зраділи. Але тепер доведеться відмовитися від подарованого року й ущільнити фахові програми. Або виходити з пропозицією про внесення доповнення до Закону «Про загальну середню освіту» для шести спеціалізованих мистецьких шкіл-інтернатів, що належать до сфери управління Міністерства культури України (4 музичних — у Києві, Львові, Одесі й Харкові, художньої школи-інтернату в Опішному Полтавської області, де навчають гончарства, й нашої).

Щоправда, питання щодо необхідності 12-річного навчання для спеціалізованих мистецьких шкіл-інтернатів дискусійне: половина керівників таких шкіл бачить у цьому сенс, а інші — проти, посилаючись на те, що нині діти дорослішають швидше і важко їх у такому віці втримати

за шкільною партою. Та я — за 12-річку, оскільки неможливо заочно навчити малювати. У цьому навчальному році початкова школа, а з 2013-го — основна і старша починають поетапно впровадження нових державних стандартів освіти, за якими з 2 класу вводять другу іноземну мову. Цікаво, що дві іноземні мови (німецьку і англійську) ми вве-

снування була з українською мовою навчання, то діти з Криму не завжди прагнули до нас їхати. Але після того, як українську мову стали викладати у всіх школах, до нас активно приїжджають із південних регіонів і вступні диктанти пишуть часто краще, ніж західняки. Вчителі рекомендують нам кращих учнів художніх шкіл. Наприклад, багато маленьких малярів приїжджають із Херсона, де є художній ліцей.

УК Яку дату художня школа вважає днем свого народження?

— Ми знайшли у нашому центральному архіві повідомлення від 12 серпня 1937 року про перший конкурсний відбір 120 дітей, яке підтверджує, що школа налічує 75 років. Із 1917-го в Києві існувала Українська академія мистецтв, для якої потрібно було готувати абітурієнтів. Спочатку школа існувала при ній, а потім

Фото надані МОНмолодьспорту

За кордоном дивуються, як професійно малюють вихованці художньої школи

ли давно з власної ініціативи, бо вважали, що дітям потрібно їх знати і нести українську культуру в світ.

УК Наскільки задовольняє вас стан фінансування школи, учні якої, крім обов'язкових напрямків, мають відвідувати музеї, виставки тощо?

— Через упровадження нових програм виникає потреба в нових підручниках, тому питання фінансування для нас загострюється. Ми не отримуємо цілеспрямовано підручники від МОНмолодьспорту, бо належимо до сфери управління Міністерства культури. На жаль, дефіцит коштів відчуваємо постійно. Стабільно надходить фінансування на так звані захищені статті: заробітну плату, харчування учнів, які живуть в інтернаті. А ось на капремонт коштів зовсім немає, часто їх не вистає на оплату теплопостачання тощо.

УК Які регіони країни багаті на юні таланти?

— Це традиційно Київська, Запорізька, Чернігівська, Житомирська, Полтавська, Луганська області, всі західні. Останнім часом дуже багато дітей із Донецької й Дніпропетровської областей, Криму. Оскільки школа з часу за-

Учні прагнуть пізнати красу навколишнього світу та відтворити її у творчих роботах

переїхала у спеціально збудовану для неї відомим архітектором Йосипом Каракісом будівлю, що на вулиці Володимирській, 2. Звідти виїхала 1944 року, а там розташували Національний історичний музей. Старожили розповідають, що в повоєнні роки кожен учень у холодну пору мав приносити із собою два... поліна, щоб обігріти шкільне приміщення.

Коли я навчалася в школі, майстерні були в Художньому інституті, а загальноосвітні класи — на вул. Герцена, 2 (тепер це приміщення університету культури). У 1968 році ми переїхали в нинішнє приміщення в Сирецькому Гаю. Тут побудували спеціалізований мистецький ком-

ДОСЬЄ «УК»

Олена АВРАМЕНКО. Народилася 1950 року в Києві. Закінчила архітектурний факультет Київського художнього інституту (нині Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури), викладала на кафедрі теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв. Нині працює там на посаді доцента. З 1987 р. — директор Державної художньої середньої школи імені Т. Г. Шевченка. Заслужений діяч мистецтв України.

плекс Мінкультури: це музична школа-інтернат, хореографічне училище й наша художня школа з інтернатом. Легше стало проводити навчання. Два наших поверхи займають загальноосвітні класи, а два — творчі майстерні.

УК Чи достатнім вважаєте рівень викладання уроків малювання у загальноосвітніх школах?

— Так. Учителів важливо своєчасно розгледіти дітей, які не просто відбувають уроки малювання. Таких потрібно направляти у позашкільні навчальні заклади художнього спрямування. До нас вступають юні художники зі шкіл та ліцеїв різних напрямів.

УК Яке з чотирьох відділень школи найпопулярніше і за яким принципом обираєте майбутніх учнів?

— Найпопулярніше живописне відділення, яке дає академічну підготовку на більшості факультетів Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. Друге за кількістю архітектурне, яке укомплектовується наполовину з наших вихованців.

УК Як ви стали директором рідної школи?

— Спочатку відбулося моє становлення як викладача вишу, а потім шкільного вчителя. Після десяти років роботи в академії мені запропонували місце директора у альма-матер, і я погодилася.

— У нас працюють 48 викладачів-художників, з яких лише 5 не закінчували нашу школу. Майстрів підбираємо прискіпливо, тому що можна бути талановитим художником, але не вміти передати свої знання. Серед творчих династій викладачів школи — родини художників Гончаренків, Бондаренків, Кравченків, Тітових. Дехто повертається до альма-матер через 3–5 років, дехто — через 10–15.

УК Чи змінюється з роками портрет вашого учня?

— Раніше виходити за межі методик соцреалізму було неприпустимо, а нині учні вільні у виборі й подачі тем. Ми були самостійнішими, а нині батьки опікуються нащадками до 12 класу. Але, мабуть, це данина часу, бо без найближчих людей дитині важко пробитися. Наприклад поїздки: якщо на початку 90-х років минулого століття ми вивозили вихованців у Крим на пленер за держкошти, то нині це можемо зробити тільки завдяки батькам. Портрет нашого учня зберігає риси яскравого погляду на тхненних очей, сповнених прагнення пізнати красу навколишнього світу і відтворити її якнайяскравіше у своїх творчих роботах.

УК На сайті вашої установи колишні випускники пишуть про особливу творчу атмосферу закладу. Як вам це вдається?

— Творчою її роблять наші талановиті вихованці. Кожен учень — це особистість, він незвичайний, природа наділила його іскрою, з якої за сприяння повинно розгорітися полум'я таланту. На цьому ґрунтується вся система у школі. Тому ми навіть замінили загальношкільну форму на робочий одяг, зручніший для нашого навчального процесу. Тож за мольбертом, біля скульптурного станка та гончарного круга учні почувуються комфортно. Наша парадна форма — це рідна вишиванка.

Робочий день учня складається з дисциплін фахового та загальноосвітнього циклів. У першій половині дня, доки яскравий день, вихованці малюють, потім ідуть звичайні уроки. У старших класах один день може бути фаховим, а інший — із загальноосвітніх предметів. Наші вихованці — це наша гордість. Наприклад, на свято 1 Вересня я з радістю вручила двом нашим ученицям дипломи найвищого рівня польського міжнародного молодіжного творчого конкурсу, а до цього двом іншим ученицям привезла дипломи від Українського інституту модерного мистецтва в Чикаго. За кордоном дивуються, що наші школярі так професійно малюють. Їхні роботи на виставках в Україні та за її межами отримують схвальні відгуки, що надихає колектив творчо працювати і не зупинятися на досягнутому.

Вікторія КОВАЛЬОВА,
«Урядовий кур'єр»

ДОВІДКА «УК»

Державну художню середню школу імені Т. Г. Шевченка створено 1937 року. Це єдиний державний заклад такого профілю в Україні. Тут навчається 443 учні та працюють 68 викладачів. У школі чотири відділення: живопису, скульптури, архітектури, декоративно-ужиткового мистецтва (кераміка).

«Педагогічні працівники не мають права збирати гроші на потреби класу»

Голова Державної інспекції навчальних закладів України Михайло ГОНЧАРЕНКО

Останнім часом рідко яка розмова в родині, де є діти шкільного віку, обходиться без обговорення питання питань: яку суму в черговий раз доведеться викласти на потреби класу або внести як добровільну пожертву у фонд школи. Те, що тема ця наболіла, засвідчила й пряма редакційна телефонна лінія, гостем якої був голова Державної інспекції навчальних закладів України Михайло Гончаренко. Хоч повноваження цієї організації поширюються на багато сфер освітньої галузі, значна частина запитань наших читачів стосувалася саме цієї проблематики.

Катерина Никифоровна, м. Черкаси:

— Михайле Федоровичу, чи може бути ліцей або школа засновником благодійного фонду?

— Відповідно до Закону України «Про благодійництво та благодійні організації», органи державної влади, державні комунальні підприємства, установи, якими, до речі, є і державні ліцей, про який ви говорите, не можуть бути засновником благодійної організації. Також засновником благодійної організації не дозволяється стати будь-яким іншим організаціям, що фінансуються з бюджету. Водночас заснувати благодійний фонд можуть громадяни України, інших країн, особи без громадянства, які досягли 18 років, і юридичні особи, що не фінансуються з державного бюджету.

Іван Іванович, м. Київ:

— Мій онук навчається в одній із шкіл Оболонського району, де кошти на розвиток школи збирає класний керівник. Наскільки законно брати вчителям готівку в дітей?

— Це типова проблема. До нас батьки дуже часто звертаються щодо цього. Педагогічні працівники не мають права безпосередньо збирати кошти. Це грубе порушення ст. 56 Закону України «Про освіту». У постанові Кабінету Міністрів № 1222 від 4 серпня 2000 року зазначається, що благодійні внески можуть надходити до благодійного фонду школи на рахунок «Суми за дорученням» через банківську установу.

— Тобто можна відмовляти педагогічним працівникам у здачі коштів, я так розумію?

— Знаєте, це запитання двозначне: з одного боку, вони не мають права збирати ці кошти, але з

іншого, один із обов'язків батьківського комітету і батьків — турбота про поліпшення матеріально-технічного забезпечення школи. Якщо є відповідне рішення батьківського комітету про збір благодійних внесків і вони мають можливість сплатити їх в установленому законом порядку на безготівковий рахунок благодійного фонду, що відкривають у банківських установах, то цю плату можна здійснювати.

Марина, Львівська область:

— Ми, батьки, здаємо гроші на потреби класу. За них міняли вікна, робили косметичний ремонт тощо. Сума виходить чимала. Але керівництво школи нам постійно пропонує здавати гроші ще й у фонд школи. Скажіть, будь ласка, наскільки це правомірно і хто перевіряє діяльність цього фонду і чи перевіряють його взагалі?

— Те, що в межах школи вам рекомендують здавати кошти саме до благодійного фонду, а не збирають готівкою, — це плюс керівництву школи. А контролем за діяльністю благодійних організацій займаються відповідні органи виконавчої влади — щодо правильності зарахування та перерахування коштів; податкова інспекція — щодо правильності напрямків використання цих коштів з боку школи. Коли фонд перераховуватиме кошти вашій школі, перевірити правильність їх використання може допомогти також місцеве управління освіти і наша Державна інспекція навчальних закладів.

— Але коли ми щось робимо в своєму класі, то бачимо результат. Власне, ми практично на все даємо гроші, навіть на прибирання. А що саме робить шкільний фонд, нам узагалі не зрозуміло. Тому в мене виникло таке запитання. То вам можна написати?

— Якщо ви здійснюєте перерахування до цього фонду відповідно до ст. 22 Закону України «Про благодійництво та благодійні організації», то благодійник, який передає свої кошти й інші матеріальні цінності до благодійних організацій, повинен одержувати за першою вимогою звіт про напрямки їх використання. Бо благодійна допомога може здійснюватися як у вигляді коштів, так і за рахунок надання тих чи тих товарів чи послуг. Можливо, у вашому класі своїми силами можна якусь роботу зробити. Якщо звіт вам на вашу вимогу не було надано, то я раджу вам звернутися

письмово до керівництва фонду, куди перераховують ці кошти, а якщо ні, то звертайтеся до органів управління освіти, а у крайньому разі — до правоохоронних органів. Бо відмова у наданні такого звіту — це порушення порядку діяльності благодійних організацій і фондів.

Андрій, м. Київ:

— Скажіть, будь ласка, а якщо благодійні кошти батьків, зібрані на розвиток матеріальної бази школи, хтось використовує не за призначенням, яка відповідальність за це буде?

— Відповідно до Закону України «Про благодійництво та благодійні організації», кошти повинні використовувати тільки за тими напрямками, які визначено в статутних документах благодійної організації. Якщо кошти використовували не за вказаними напрямками, а, скажімо, керівник навчального закладу чи хтось із керівництва привласнив ці кошти, то це порушення кримінального законодавства. Наприклад, є стаття 368 Кримінального кодексу, якою встановлено кримінальну відповідальність за незаконне збагачення. Якщо порушують порядок утримання благодійних коштів і привласнюють зазначені кошти керівники державних чи комунальних навчальних закладів, то про ці випадки треба інформувати, відповідно, органи управління освіти і правоохоронні органи.

Вікторія РУДЕНКО, м. Красний Луч:

— Чи варто домагатися права скасувати або хоча б зменшити «добровільні» внески у фонд школи, якщо більшість батьків із класу вважає, що за це наші діти обов'язково потраплять під репресії? Чи можна направити скаргу до міського відділу освіти на умовах анонімності?

— Якщо на умовах анонімності, то скаргу не будуть розглядати. Але нехай батьки не бояться звертатися з такими фактами і до управління освіти, і до нашої інспекції: їх ніхто примусити сплачувати благодійні внески не може. Водночас батьки теж мають бути зацікавлені поліпшувати матеріально-технічну базу навчальних закладів, якщо в них є така можливість. Це ж вкладання коштів у своїх дітей. Зрозуміло, коли в батьків немає такої можливості, а на них чинять тиск, то про такі факти треба інформувати обов'язково й органи управління освіти, і правоохоронні органи.

Оксана, м. Київ:

— Моя дитина наступного року йде до першого класу. Нам сказали, що потрібно внести «добровільну пожертву». Чи такий внесок обов'язковий? Як встановлюють таку суму? І чи мають право мою дитину не взяти до школи, якщо я відмовлюся платити?

— Благодійний внесок можна здійснити тільки на добровільній основі. Тим паче, якщо ви проживаєте в тому районі, до якого належить навчальний заклад, то вам у прийомі дитини до першого класу відмовити не мають права. Навіть коли ви хочете відвідувати спеціалізовану школу, єдиною умовою може стати співбесіда з дитиною за вашої присутності для визначення її здатності засвоювати той навчальний матеріал, який тут подають. Але, повторюся, не брати дитину до школи через несплату благодійного внеску ця школа не має права.

ДОСЬЄ «УК»

Михайло ГОНЧАРЕНКО. Народився 1975 року в смт Стеблів Черкаської області. Закінчив Державну академію легкої промисловості та Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації кадрів при НТУ «Харківський політехнічний інститут». Кандидат економічних наук. Працював директором департаменту наукової діяльності та ліцензування МОНмолодьспорту. Із серпня 2011 року очолює Державну інспекцію навчальних закладів України.

Наталія, м. Харків:

— У нашій школі в позаурочний час учитель інформатики проводить для дітей класні комп'ютерні курси. Я хочу, щоб мій син їх відвідував. Наскільки законні ці курси і чи маю я право не сплачувати за них, оскільки щомісячно вношу кошти в благодійний фонд школи?

— Якщо йдеться про додаткові освітні послуги — заняття в гуртках, на курсах, факультативи з

що всім добре відомо, звідки вуха ростуть. Більшість звичайних бюджетних шкіл ледь живіють, а вчителі змушені робити ремонти в класах, забезпечувати учнів реактивами на уроках хімії, якимсь заохочувати старанніших з них до навчання. Хіба педагог мусить робити це власним коштом? Крім того, ви чудово знаєте, які в освітян зарплати, а влада лише обіцяє їх підвищити.

— Держава зацікавлена в оптимізації мережі загальноосвітніх

А після фотографування створимо батьківський комітет

комп'ютерної підготовки, які виходять за обсяги навчальних планів, — то оплата таких послуг законна. Про це йдеться в постанові Кабміну № 796 від 27 серпня 2010 року, де також наводять перелік платних послуг, які можуть надавати навчальні заклади. Водночас благодійну допомогу не можуть зараховувати до платних послуг: це абсолютно різні речі, тому що благодійна допомога — це добровільна пожертва батьків для поліпшення матеріально-технічного забезпечення школи, вирішення якихось нагальних питань, а платні послуги — це надпрограми заняття, які здійснюють з дітьми за бажанням батьків. Тобто благодійною допомогою перекривати законних платних послуг не можна.

Ніна Федорівна ГАЛЬЧЕНКО, м. Полтава:

— Михайле Федоровичу, коли держава нарешті приведе у відповідність кількість навчальних закладів з їх матеріальним і фінансовим забезпеченням, щоб питання збору коштів на потреби класів узагалі не виникало? Тому

навчальних закладів. Однак рішення щодо закриття, скажімо, школи, де навчається менш як десяти дітей, які могли б здобувати набагато якіснішу освіту у великій школі в умовах реальної стимулюючої конкуренції серед своїх однолітків у сусідньому населеному пункті, ухвалюють тільки місцеві громади. І дуже часто такого дозволу вони не дають, навіть коли села компактно розташовані і діти можуть добиратися туди без підвезення шкільним автобусом. А про те, що вони позбавляють дітей права на рівний доступ до якісної, наголошую — якісної, освіти, ніхто з них не думає. А ми зобов'язані турбуватися про реалізацію вказаних прав наших маленьких громадян.

Людмила Павлівна СУШЕНКО,

Дніпропетровська область, |селіще Зоря:

— У нас склалася критична ситуація: дітей із кількох сіл не підвозять до школи, мотивуючи це відсутністю бензину. Допоможіть, будь ласка.

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР

Видавництво «Право» пропонує:
Кримінальний процесуальний кодекс України.
Науково-практичний коментар (у 2-х томах)

За заг. ред.: Президента НАПрН України, ректора Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» **В. Я. Тація**; Генерального прокурора України **В. П. Пшонки**; Радника Президента України — Керівника Головного управління з питань судострою Адміністрації Президента України **А. В. Портнова**. До авторського колективу Науково-практичного коментаря ввійшли декілька десятків провідних українських науковців та державних діячів.

Видання можна замовити:
Тел./факс: (057) 716-45-53,
716-45-63,
м.т. (050) 409-08-69
sales@pravo-izdat.com.ua
www.pravo-izdat.com.ua

ІНІЯ «УК»

права безпосередньо збирати кошти»

— Вам із цього приводу треба звернутися спочатку до районного управління освіти, селищної чи сільської ради. Якщо вони не допоможуть, тоді звертайтеся або в обласне управління освіти, або пишіть цю інформацію до нашої інспекції. Тоді ми вживатимемо заходів, щоб стимулювати і ваші місцеві органи самоврядування, і управління освіти для оперативного розв'язання цього питання.

Олександра,
м. Хмельницький:

— Планую віддати свою доньку наступного року до першого класу гімназії, але поспілкувавшись із батьками, дізналася, що туди треба складати іспит і робити благодійний внесок. Скажіть, будь ласка, чи може державний або комунальний заклад набирати на таких умовах на навчання дітей?

більше до нас звертаються із запитаннями, проханнями, скаргами. Скажімо, за яких умов дитина може поїхати навчатися за кордон, хоч це питання не нашої компетенції. Або розглядаємо скарги з приводу того, що в когось із викладачів менше педагогічне навантаження, а оплата праці однакова. Бувають трудові конфлікти, багато звернень щодо вищих навчальних закладів: правомірність зарахування на навчання на контракт чи бюджет, переведення з контракту на бюджет, колізії щодо відрахування і поновлення студентів тощо.

УК Нерідко родини, які мають змогу обирати для своїх дітей навчальний заклад, не можуть визначитися. Чи існують у нас рейтингові дослідження шкіл? — Питання рейтингів дуже важливе, зокрема і для загальноосвітніх

— Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів від 19.06.2002 року №856 «Про організацію харчування окремих категорій учнів у загальноосвітніх навчальних закладах» із внесеними змінами (урядові постанови від 04.06.2003 р. №850 і від 19.06.2002 №856), діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, та діти із сімей, які отримують допомогу відповідно до статті 19 Закону України «Про державну допомогу малозабезпеченим сім'ям», у повному обсязі забезпечуються безкоштовним одноразовим гарячим харчуванням. Для того, щоб отримати безплатне харчування, вам потрібно подати заяву на ім'я директора школи та довідку від органів соціального захисту населення.

Марія ВЛАСЕНКО,
Дніпропетровська область:

— Уже другий рік поспіль ми, батьки другокласників, допомагаємо матеріально нашому класу. Розумію, що поліпшую умови навчання саме для своєї дитини, але хотілося б знати, чи можна залучати кошти не тільки батьків, а, наприклад, підприємців-спонсорів. Поясніть, як це зробити.

— Відповідно до пункту 100 Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 27 серпня 2010 р. №778, у загальноосвітньому навчальному закладі за рішенням загальних зборів (конференції) можуть створюватися і діяти піклувальна рада та батьківський комітет, одним із завдань яких є зміцнення матеріально-технічної і навчально-методичної бази, залучення додаткових джерел фінансування закладу, поліпшення умов для організації навчально-виховного процесу. Також відповідно до ч. 8. п. 4.1. розділу 4 примірного положення про батьківські комітети (ради) загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки №440 від 02.06.2004 року, комітети мають право створювати благодійні фонди відповідно до чинного законодавства.

Саме благодійні фонди мають право організовувати збирання пожертвувань і внесків від фізичних та юридичних осіб, іноземних держав та міжнародних організацій; визначати обсяги благодійної допомоги. Порядок залучення, обліку та використання благодійних внесків до благодійного фонду визначаються у статуті благодійної організації.

Сергій КОЗАЧЕНКО,
Закарпатська область:

— Чи можуть працівники у державних і комунальних дошкільних навчальних закладах примусово вимагати від батьків дітей оплату за їхнє перебування в цих закладах або за поліпшення умов навчання дітей?

— Відповідно до пункту п'ятого статті 35 Закону України «Про дошкільну освіту», батьки або особи, які їх замінюють, вносять плату за харчування дітей у державному та комунальному дошкільному навчальному закладі у розмірі, що не перевищує 50% (у міській місцевості) та 30% (у сільській) від вартості харчування на день. Від сплати за харчування дитини звільняються батьки або особи, що їх замінюють, у сім'ях, в яких сукупний дохід на кожного члена за попередній квартал з урахуванням індексу зростання цін не перевищував прожиткового мінімуму. Згідно з пунктом 2.7 Порядку встановлення плати для батьків за перебування дітей у державних і комунальних дошкільних та ін-

тернатних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 21.11.2002 року №667, плата за харчування дітей у дошкільних навчальних закладах вноситься щомісяця, не пізніше 10 числа поточного місяця, за який вноситься плата, до банківських установ (їх філій). Керівники дошкільних навчальних закладів несуть відповідальність за своєчасне надходження батьківської плати. У разі невнесення плати в установлені строки ці суми стягуються в порядку, визначеному чинним законодавством.

Оплата за надання додаткових освітніх послуг, обумовлених постановою Кабінету Міністрів від 27.08.2010 року №796 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальним закладам іншими установами і закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності», здійснюється батьками відповідно до законодавства в разі їхньої згоди на отримання таких послуг.

Михайло СИРОТЕНКО,
м. Тернопіль:

— Шановний Михайле Федоровичу! Гадаю, нині у школі мало уваги приділяють фізичному розвитку дітей, що впливає на їхнє здоров'я. У мене двоє синів, і в них не завжди є можливість відвідувати спортивний зал після занять у школі. Як можна змінити таку ситуацію?

— Питання здоров'я школярів надзвичайно актуальне. Нині, згідно з новими стандартами освіти, з першого до одинадцятого класу збільшено кількість уроків фізичного виховання до трьох годин на тиждень. Один день, один урок — обов'язково на повітрі: прогулянка, невеличка розминка. У початковій школі — дві фізкультпаузи, дві-три хвилини просто порухатися. Розпорядженням Кабінету Міністрів від 31 серпня 2011 року

можуть надаватися як у грошовій формі, так і у вигляді товарів, робіт, послуг. Тому вибір форми благодійної допомоги залежить від вашого бажання та можливостей. Ніхто не має права встановлювати вам форму, розміри благодійної допомоги. Це справа добровільна. Водночас якщо ви надали школі допомогу у вигляді певних робіт чи послуг, адміністрація навчального закладу має їх обліковувати відповідно до постанови Кабінету Міністрів від 17 серпня 1998 р. №1295 «Про затвердження Порядку розподілу товарів, отриманих як благодійна допомога, та контролю за цільовим розподілом благодійної допомоги у вигляді наданих послуг або виконаних робіт».

— Хто має право перевірити роботу благодійного фонду школи? Чи може зробити це Державна інспекція навчальних закладів?

— Благодійний фонд повинен бути створений і діяти правомірно, тобто як благодійна недержавна організація, що здійснює благодійну діяльність в інтересах суспільства або окремих громадян згідно із Законом України «Про благодійництво та благодійні організації». Згідно зі статтею 22 цього закону, контроль за діяльністю благодійних організацій, зокрема і порядком використання ними майна та коштів, призначених для благодійної допомоги, здійснюють органи виконавчої влади відповідно до їхньої компетенції.

Благодійники, які передали своє майно, кошти та інші матеріальні цінності до благодійної організації, мають право одержувати на їхню вимогу звіт про використання зазначеного майна, коштів та цінностей. А якщо майно, кошти та інші матеріальні цінності передано за цільовим призначенням, звіт про їхнє використання благодійна організація подає благодійникові обов'язково.

Державна інспекція навчальних закладів здійснює контроль за діяльністю навчальних закладів та

Якщо йдеться про додаткові освітні послуги — заняття в гуртках, на курсах, факультативи з комп'ютерної підготовки, які виходять за обсяги навчальних планів, — то оплата таких послуг законна.

№828-р схвалено Концепцію Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012—2016 роки, що створить умови для розв'язання завдань подальшого поліпшення занять фізичною культурою і спортом відповідно до сучасних потреб економічного і соціального розвитку країни. Найважливішими з них є спорудження нових спортивних залів, майданчиків, басейнів.

Олена,
м. Кагарлик:

— На батьківських зборах ми вирішили здати по 300 гривень на ремонт школи. Ці кошти планують використати на придбання матеріалів та на оплату праці робітників. Але я з чоловіком можемо також пофарбувати підлогу чи переклеїти в класі шпалери. Скажіть, будь ласка, чи маємо ми право не здавати гроші в благодійний фонд школи, натомість виконати певну роботу у своєму класі?

— Відповідно до Закону України «Про благодійництво та благодійні організації», благодійництво — це добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у наданні матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги. Тобто благодійні внески

інших суб'єктів господарювання, що надають освітні послуги. Контроль за діяльністю недержавних організацій, які займаються благодійною діяльністю, до повноважень інспекції не належить. Водночас ДІНЗ України має право перевірити діяльність навчального закладу щодо залучення додаткових джерел фінансування та раціонального їх використання, дотримання навчальним закладом (державної та комунальної форм власності) вимог Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 4 серпня 2000 р. №1222 (із змінами), а також питання стосовно звітування керівника про використання благодійної допомоги.

«Прямую лінію»
підготувала і провела
Наталія БОРОДЮК,
«Урядовий кур'єр»

ПРЕС-ЦЕНТР «УК»

З питань організації та проведення «прямих ліній» і «круглих столів» «Урядового кур'єра» звертатись до керівника прес-центру Анни ШИКАНОВОЇ за електронною адресою: imrich@ukcc.com.ua.

Фото Олександра ЛЕПЕХУХИ

— Відповідно до закону, гімназія є загальноосвітнім навчальним закладом II—III ступенів з поглибленим вивченням окремих дисциплін певного профілю, тобто там мають навчатися діти з п'ятого по одинадцятий клас. Тож першого класу в гімназії бути не може. Початкова школа може бути при гімназії, до якої конкурсний відбір учнів не проводиться. Але щоб ви розуміли, це навчання не в гімназії, бо перших класів у гімназії не може бути. А підставою для зарахування чи не зарахування благодійні внески не можуть бути. Хоч, зрозуміло, якщо існує рішення батьківського комітету, а у вас є можливість надати матеріальну допомогу школі, щоб створити дитині кращі умови для навчання, то у ваших інтересах робити такі внески. Але виключно на добровільній основі й за наявності можливостей і бажання.

УК Михайле Федоровичу, з якими ще запитаннями звертаються до інспекції громадяни? — Що більше ми інформуємо громадянськість про нашу діяльність через засоби масової інформації, то

навчальних закладів. Із цього приводу є відповідне рішення Кабінету Міністрів від 15 серпня і наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 27 вересня ц. р. Створено спеціальні робочі групи за напрямками, які нині доопрацьовують критерії оцінювання діяльності вищих та загальноосвітніх навчальних закладів. Ця робота має завершитися до травня наступного року і пройти відповідне громадське обговорення. Щоправда, апробація цих критеріїв частково вже проводиться в 10 областях. Зокрема оцінюються матеріально-технічний стан навчальних закладів, кадрове забезпечення, навчальні та наукові досягнення викладачів, студентів чи учнів тощо.

Тетяна,
м. Черкаси:

— Моя донька, учениця 5 класу, обідає у школі, за обіди я сплачую. Вже п'ять років як виховую її без батька. Скажіть, будь ласка, чи має право моя донька на пільгове безплатне харчування у шкільній їдальні? Якщо так, то які для цього потрібні документи?

ОСВІТА ЗА КОРДОНОМ

Один університет — два дипломи

ВИБІР. Навчання в Болгарії дає змогу молодим українським фахівцям бути конкурентними на світовому ринку праці

Наталія БОРОДЮК,
«Урядовий кур'єр»

Від сивої давнини вільне переміщення в освітньому просторі вченого люду — студентів та їхніх викладачів — було справою звичною. Цей рух на шляху до прогресу не могли перекрити державні кордони. До речі, вже в наш час освітній чинник відіграв неабияку роль у їх стиранні. Досить згадати, що концепція західноєвропейської інтеграції передбачала широку інтернаціоналізацію вищої освіти: тамтешні студенти мали змогу протягом певного часу навчатися у вишах інших країн для поглиблення і вдосконалення своїх знань. Україна постійно декларує бажання інтегруватися у світове співтовариство. Цей процес не набере помітних зрушень без участі фахівців нової формації — різнобічно освічених, вільних у своїх поглядах, добре обізнаних із законами життя цивілізованого світу.

Тим часом зважитися на навчання за кордоном для молодих українців надзвичайно складно. Передусім такий крок у самостійне життя фактично повністю унеможливило батьківську опіку, натомість додає низку проблем, які, власне, починаються з пошуку вищого навчального закладу. Цей процес забирає чи не найбільше часу, адже зазвичай майбутні абітурієнти не оминають своєю увагою таких освітніх європейських грандів, як старі університети Британії, Німеччини, Франції. І це не безпідставно: авторитет їхній непохитний. Але, будьмо відвертими, і коштує він недешево. Далеко не кожна навіть більш-менш заможна українська родина може викласти 20 або 30 тисяч євро на рік тільки як опла-

ту за навчання. Тим часом нині дедалі помітнішої рейтингової ваги набуває низка нових вишів, які вже завоювали прихильність споживачів освітнього ринку завдяки співпраці з носіями традицій. Навчання в них має значні переваги — програми, узгоджені з партнерами, гарантують якісні знання, а помірні ціни відчиняють двері у світ обраних талановитій молоді з обмеженими фінансовими можливостями.

Не в останню чергу й через це вже 40 молодих укра-

навчальний заклад увійшов до десятки кращих у Центральній і Східній Європі.

Коледж веде свою історію від 1992 року, але справжнє визнання одержав після гармонізації бакалаврських програм за напрямками «Міжнародний бізнес і менеджмент», «Менеджмент готельного бізнесу», «Бізнес і інформаційні системи» з одним з найбільших університетів Великобританії Cardiff Metropolitan University і видачі подвійних дипломів — британського і болгарського.

ротиша за термінами виключно за рахунок своєї інтенсивності й насиченості. Тож тут здобувають освіту чимало європейців, зокрема й англійців, які через свої статки не можуть зробити це на батьківщині. Навіщо платити більше, розмірковують вони, коли можна отримати вагомий для світу диплом і навіть з рук принца Чарльза, який є почесним ректором Cardiff Metropolitan University.

Ясна річ, автоматом, як залік, його ніхто не видасть. Свою репутацію, набуто

ПРЯМА МОВА

Тодор РАДЄВ,
ректор International
University College:

— Ми починали як болгарсько-голландський проект, а тепер маємо партнерів по всьому світу, бо гармонізували наші програми з багатьма іноземними університетами, де викладання ведеться англійською мовою.

Скажімо, якщо наш студент на останньому році навчання поїде у відповідний виш у Франції чи Голландії, Норвегії чи Австрії, то він також отримає два дипломи. Але чи не найпопулярніші такі програми з британськими університетами — їх обирає майже 90% студентів. Адже в будь-який момент вони можуть поїхати на навчання в Cardiff Metropolitan

University або Бірмінгемський університет, щоб здобути ступінь бакалавра і магістра. Крім цього, в нас існують інтенсивні семестрові програми обміну з вишами Португалії, Іспанії, Фінляндії.

Загалом на таку співпрацю ми орієнтувалися від початку. Чому? Бо Болгарія маленька країна і їй складно переконати іноземців опанувати навчання болгарською мовою. А англійська, як відомо, відкриває всі кордони. Нам такі програми до снаги, бо маємо змогу розвиватися, брати все краще від освіти країн-партнерів. Тож чимало болгар, які могли б виїхати за кордон, тепер навчаються в нас.

Оскільки всі предмети в коледжі викладають виключно англійською мовою, студенти повинні знати її досконало. Можливо, для когось це прозвучить дивно, але наші

абітурієнти можуть навіть не витрачатися на складання TOEFL чи IELTS: у рівні його знань ми можемо пересвідчитися скайпом — папірець не головне. До того ж, коледж пропонує літні курси під керівництвом викладачів — носіїв мови або підготовчі — семестрові чи річні.

Не кривитиму душою: навчатися в нас складно. Зазвичай у першокурсників 20% відрахувань. Ми вважаємо, що нечесно брати гроші, коли студент не в змозі засвоїти знання, які потрібні для отримання двох дипломів. Зате їхня успішність успішно заохочується, передусім матеріально. Лише 5% студентів не отримують стипендії, а кращі можуть не думати про підробіток.

У Болгарії здобувають освіту студенти з усього світу

інців, які мріють стати успішними менеджерами, обрали для навчання International University College (Міжнародний університетський коледж) у Болгарії. Нині це одна з найпрестижніших бізнес-шкіл у Східній Європі, де здобувають знання студенти з 20 країн. Більш того: за магістерськими програмами MBA цей

Не секрет, що британська освіта традиційно вважається однією з кращих у світі. Плюсом є також її економічність. У болгарському коледжі, як і в Британії, здобути ступінь бакалавра і магістра можна всього за 3 і 1 рік відповідно, тоді як в інших країнах — за 4 і 2. Однак не слід забувати, що британська програма ко-

роками, англійці свято обереігають, тому ретельно контролюють дотримання академічних стандартів. Тож у болгарському коледжі застосовують такі самі методи навчання, студенти мають такий самий доступ до інформаційних ресурсів, складають однакові іспити і одержують однаково високий рівень знань.

на кращі робочі місця в Україні, бо перед своїми однолітками вони мають неабияку фору — володіння п'ятьма мовами плюс професійність.

ВЛАСНА ДУМКА

Ольга ЛЕВОЧКИНА,
студентка третього
курсу (МВА):

— Можливо, одразу після закінчення школи в інших країнах складно адаптуватися, але тільки не в Болгарії: близькість культури і мови дає змогу не витрачати на це часу. До того ж місцеві жителі такі доброзичливі, а надто в місті Добрич, де розташований наш коледж.

Мені дуже імпонує форма навчання тут — щомісяця опановуємо по два головних предмети в такій послідовності: начитка лекцій, виконання курсових і екзамен. Такого поняття, як сесія, коли всі предмети змішуються, не існує. Спілкуюся зі своїми однокурсниками, які навчаються вдома: те, що вони вивчили за два роки, і я — рахунок не на їхню користь. Лекції на нашому відділенні читають викладачі з Великобританії, які мають по 20 років практики. Тому кожне їхнє слово підкріплене реальними прикладами, а це найголовніше.

Сама ідея бізнес-освіти — не тільки вчитися в аудиторії, а й одночасно досвіду набувати. Практики в нас набагато більше, ніж теоретичних занять. Найголовніша — літня, яка триває мінімум 10 тижнів і зараховується лише тоді, коли її оплачує роботодавець: студенти навіть можуть заробити собі на оплату навчання. Щоправда, її сенс не тільки в тому, щоб якісно ви-

конувати свою роботу. Скажімо, після першого курсу я працювала в інформаційному бюро найкращого готелю на Золотих Пісках, а потім писала аналітичний звіт, у якому проаналізувала сильні й слабкі сторони діяльності готелю, пропонувала варіанти її поліпшення тощо. У свою чергу роботодавець оцінює нашу роботу. Нерідко від них надходять пропозиції щодо наступного працевлаштування практикантів.

Мабуть, моїм українським одноліткам це незвично, але тут усі ми плануємо своє майбутнє. Скажімо, я хочу закінчити магістратуру. Дякуюти коледжу, в мене є можливість зробити це після бакалаврату, оскільки маємо щорічну оплачувану практику. Бо в Європі два роки перед цим треба попрацювати. Після цього хочу набути досвіду в одній з міжнародних компаній. А вже наступні варіанти не розкриватиму. Знаю одне: з дипломом, який котирується у світі, без роботи не залишуся.

Наталія КОРНІЛОВА,
керівник офіційного
представництва
International
University College
в Україні:

— Чому ми почали співпрацювати з болгарським вишем? Бо наші випускники шкіл, які серйозно навчалися, вивчили англійську мову, тобто мають бажання і надалі здобувати знання, а не диплом — повинні мати вибір. Викла-

даю на кафедрі управління туризмом, тому можу порівняти наші програми. На жаль, у нас вони застаріли, не мають практичного застосування, не відповідають розвитку економіки. Такі конче потрібні нині предмети, як стратегічний менеджмент, антикризові заходи, аналітика бізнесу, і близько не вивчаються на бакалавраті. Та й звідки вони візьмуться, коли більшість наших викладачів не володіють англійською (а всі першоджерела виходять саме цією мовою), погано знають комп'ютер. Тому навіть за бажання вони не мають доступу до цієї літератури. Наші університети також не можуть запрошувати іноземних фахівців через фінансові проблеми, та й хто їх слухатиме, адже в масі своїй студенти теж недостатньо знають англійську.

Водночас у болгарському коледжі дуже сильний саме викладацький склад, усі фахівці мають планові стажування, беруть участь у конференціях. Я була свідком кількох перевірок із Британії, коли приїжджала спеціальна комісія і робила своєрідні заміри знань студентів. Контролери були на лекціях, давали контрольні: перевіряли дуже багато показників — кілька десятків пунктів, усе в письмовому вигляді. До того ж, велику кількість екзаменів і курсових робіт перевіряють і оцінюють у британському університеті.

Чому це важливо? Бо передусім українці їдуть по британський диплом, по практику — мовну і професійну, для того, щоб мати змогу легально працевлаштуватися за кордоном або

Лариса ГАВРИК,
мама студентів,
м. Городище:

— Обоє моїх синів навчаються в цьому коледжі. Мишко за спеціальністю «Туризм і менеджмент готельного бізнесу» вже на третьому курсі, молодший Сашко — першокурсник цього самого відділення. Рішення вчити синів за кордоном прийшло не спонтанно. Керую туристичною фірмою і не один рік поспіль переконаюся, що ті знання, які дають у наших вишах за цим напрямком, далекі від практики. Тим часом уже нині мені цікаво професійно спілкуватися зі старшим сином, спостерігати за його успіхами, за вмінням приймати самостійні рішення. Радію, коли він ділиться зі мною планами на майбутнє — вони конкретні й виважені. На все це передовсім впливає стиль навчання в коледжі. Для нашої родини важливо і те, що вартість навчання тут значно нижча, ніж в таких самих вишах Заходу, як, до речі, і витрати на проживання та харчування. І ще. Болгарія безпечна і дуже доброзичлива країна. Мої хлопці навчаються тут одразу після школи — я спокійна за них.

ВИЩА ШКОЛА

Чи потрібен нам
Європейський освітній простір?**ВІДВЕРТО.** Законодавчі зусилля щодо імплементації рекомендацій Болонського процесу досі залишаються малоефективними

Тарас ФІНІКОВ,
президент Міжнародного фонду досліджень
освітньої політики

Як відомо, формування національної системи вищої освіти розпочалося після проголошення незалежності України. Однак організаційне оформлення процесу створення Європейського простору вищої освіти й наукових досліджень, який часто визначається терміном «Болонський процес», відбулося через десятиліття. 2002 року трансформаційні зрушення в галузі закріпили законодавчо: ухвалено Закон «Про вищу освіту». Цей документ урахував позитивні наслідки модернізації вищої школи, але не дав інструментів її подальшого розвитку в контексті Болонського процесу. Тривалий чотирирічний період розробки, обговорення й ухвалення законопроекту призвів до суттєвого впливу парламентських політичних компромісів на його зміст, що зумовило внутрішню суперечливість, збереження чималої кількості рудиментарних освітніх норм і, врешті... застарілість закону з моменту прийняття.

Тим часом динамізм розвитку ЄС на початку 2000-х років зумовив швидке просування освітніх реформ, які продемонстрували свою привабливість для країн Центральної і Східної Європи. Приєднання України до Болонського процесу в 2005 році передувало проведення широких освітніх експериментів, які мали напрацювати моделі гармонізації національного і європейського освітніх просторів.

На жаль, консенсусу щодо шляхів подальшої модернізації системи вищої освіти знайдено не було. На середніх і нижчих щаблях університетської ієрархії не досягнуто адекватного розуміння можливостей і перспектив європейського вектора трансформацій. У свідомості більшості університетського менеджменту домінували застарілі стереотипи, що в багатьох випадках зумовило суто формальний підхід до європейських освітніх новацій.

Ця стаття підготовлена на основі результатів моніторингового дослідження «Входження національної системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження», проведеного в 2011–2012 роках експертами Міжнародного фонду досліджень освітньої політики за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Законодавчі зусилля
залишаються
малоефективними

Приєднання України до Болонського процесу зумовило швидке запровадження низки системних і структурних змін у

вищій освіті. Ключовим інструментом запровадження інновацій у країнах Європи стало ухвалення нового законодавства про вищу освіту. Це знайшло певне відображення у формуванні національної освітньої політики в Україні. Однак лише в жовтні 2009 року у вишах було офіційно запроваджено Європейську кредитно-трансферну систему (ЄКТС) і її ключові документи, пізніше були схвалені методичні рекомендації, які давали змогу подолати суперечності в нормативно-правовому регулюванні освітнього процесу. Важливими кроками реформування системи стали надання самостійності вишам у розробці навчальних планів, ухвалення програми організації підготовки магістрів і бакалаврів, затвердження Примірною положення про міжгалузеву індивідуалізовану гуманітарну освіту.

Очікування реформ у галузі вищої освіти оформилося у вигляді соціального замовлення суспільства і знайшло відображення у Програмі економічних реформ Президента України Віктора Януковича на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».

Окремої уваги заслуговує історія створення нової редакції Закону України «Про вищу освіту». Вона розпочалася в лютому 2008 року, коли Міністерство освіти і науки ініціювало розробку цього документа. Попри формальне схвалення Кабінетом Міністрів у вересні 2009 року, законопроект так і не було внесено на розгляд Верховної Ради. Тривале доопрацювання впродовж 2010–2011 років привело до появи нової міністерської версії законопроекту, яка була неоднозначно сприйнята академічною спільнотою і представниками широкої громадськості. Заслуговує на увагу паралельне внесення альтернативного законопроекту від представника Президента України у Верховній Раді Юрія Мірошніченка, який багатьма спостерігачами оцінювався як значно прогресивніший і відповідний до завдань реформування вищої освіти. Парламентською опозицією в свою чергу було внесено законопроект, який містив чимало цікавих ідей та новацій, які сприяли б виконанню зобов'язань країни в рамках Болонського процесу.

Широке неприйняття офіційного законопроекту дало можливість Прем'єр-міністру Миколі Азарову зробити спробу узгодження позицій всіх зацікавлених сторін через створення спеціальної робочої групи з доопрацювання документа. Робоча група на чолі з ректором Національного технічного університе-

ту «КПІ» Михайлом Згуровським опрацювала урядовий та альтернативні проекти, а також тисячі пропозицій академічної спільноти, громадських та студентських організацій. Результатом їх роботи став суттєво оновлений законопроект, який реалізує громадсько-державний принцип управління у вищій освіті, забезпечує реалізацію міжнародних зобов'язань України, розширює автономію навчальних закладів, акцентує на досягненні належної якості освіти та обмежує адміністративні функції міністерства. Поки що він не розглянутий Кабінетом Міністрів.

Таким чином, законодавчі зусилля щодо імплементації рекомендацій Болонського процесу досі залишаються малоефективними. З одного боку, відбувся формальний акт входження України до Європейського простору вищої освіти та наукових досліджень, розвиваються міжнародні освітні проекти та номінально запроваджено ЄКТС. З другого — в Україні не введено трициклову систему освітніх ступенів, ЄКТС не лягла в основу організації навчального процесу та розробки стандартів вищої освіти, а компетентнісний підхід не став базовою засадою технології навчання та оцінки його результатів, університетська автономія залишається не більш ніж популярним лозунгом, схеми міжнародної та національної мобільності студентів і викладачів не отримали належної державної підтримки.

Комплексної системи
якості вищої освіти
не створено

Проблема якості освіти та її адекватності вимогам часу і суспільного розвитку на початку XXI століття стала центральною у світовому освітньому дискурсі. Особлива увага проблемам забезпечення якості освіти — характерна риса Болонського процесу. Виявом вагомості цієї теми є розробка стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, які діють з 2006 року і є унікальним міжнародним документом, що спрямовує освітню політику країн континенту.

Комплексної системи забезпечення якості вищої освіти в Україні не створено. Її тимчасовим замінником виступають системи ліцензування та акредитації, інспектування вищих навчальних закладів ззовні та ректорський контроль всередині інституцій. На жаль, названі компоненти як самостійно, так і сукупно не забезпечують системного впливу на всі процеси організації навчальної діяльності та її змісту, не створюють ефекту постійного поліпшення якості освіти.

Національних стандартів внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Україні досі не існує. У вишах застосовують різноманітні моделі моніторингу, аудиту й управління якістю, проте усталеної системи вони не формують. Крайній віт-

чизняний зразок програмного документа з внутрішнього забезпечення якості освіти — Програма заходів із забезпечення якості освіти у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, затверджена в листопаді 2011 року. Цей документ може бути використаний як прототип для розробки подібних програм більшістю українських університетів.

Функції зовнішніх стандартів забезпечення якості освіти формально виконує комплекс різноманітних нормативно-правових актів. Сукупність цих документів, однак, не створює цілісної, адекватної і відповідної європейським рекомендаціям системи забезпечення якості освіти.

Проблеми якості вищої освіти значною мірою зумовлені розривом між сферами праці й освіти. Роботодавці вважають вищі навчальні заклади занадто консервативними та громіздкими для швидкого реагування на зміни в умовах та технологіях праці. Університети розраховують на додаткове фінансування від співпраці з роботодавцями, які, в свою чергу, вважають сплату податків виконанням своїх обов'язків з фінансування освіти або розраховують з цього на податкові преференції, які не передбачені законодавством. Прикладом нового погляду на соціальну відповідальність бізнесу перед освітою є проект компанії СКМ з розробки професійних та освітніх стандартів

на компетентнісній основі. Його подальша реалізація може створити сучасну ефективну модель організації співпраці університетів та бізнесу.

В Україні панує ілюзія, що сфера освіти може реформуватися зсередини, спираючись на свій високий інтелектуальний потенціал з обмеженою зовнішньою ресурсною підтримкою. Практика спростувала цю надію: розробка стандартів вищої освіти передбачала створення засобів діагностики для виміру досягнення результатів освіти (learning outcomes), які з більшістю спеціальностей так і не були створені з 1998 року. При цьому підтримана урядом програма впровадження зовнішнього незалежного оцінювання (з 2007 року) справедливо вважається одним із найбільш вдалих прикладів здійснення реформ.

Належна система забезпечення якості передбачає створення розвинених інструментів мотивації до неї навчальних закладів, викладачів та студентів. З одного боку, найбільш зацікавленою стороною в отриманні високоякісної освіти є студентство. Сприйняття студентів як об'єкта впливу, а не самостійного учасника освітнього процесу, позбавляє освітню систему шансів на успіх. З іншого боку, повернення наукового дослідження в освітнє поле повинно стати надійним підґрунтям забезпечення якості вищої освіти як основного засобу технологічного прогресу України.

Насамкінець. Процес реформування освітньої сфери України далеко не завершений, а зусилля органів державної влади та активність освітньої громадськості є, очевидно, недостатньо ефективними. Можна констатувати певні досягнення на більшості напрямів модернізації української вищої школи, але бажаний результат залишається не досягнутим внаслідок браку послідовності, логічності, цілеспрямованості та узгодженості зусиль.

Роль безумовного пріоритету в стараннях держави має зайняти гарантування якості вищої освіти, імплементація в Україні політики, процедур та інструментів її зовнішнього та внутрішнього забезпечення, усвідомлення важливості цього виміру як чинника оцінки зрілості нашого суспільства.

Вісью у побудові сучасної філософії вищої освіти має стати створення рівноправного партнерства між університетами і студентами, побудова навчальної діяльності як процесу спільного формування компетенцій, заохочення студентів до участі в управлінні навчальними закладами та забезпеченні якості освіти.

Якісна трансформація національної системи вищої освіти в таку, де ці заходи домінуватимуть, може бути досягнута лише за умови створення атмосфери взаємної довіри та співпраці між державою, бізнесом, освітою і суспільством.

ПРОФТЕХОСВІТА

«Підприємства дедалі більше потребують універсальних робітників»

Валентина РАДКЕВИЧ,
директор Інституту
професійно-технічної освіти

Не один рік на всіх рівнях говорять про необхідність модернізації професійної освіти. Часто все зводиться до примітивного намагання закрити або перепрофілювати той чи той навчальний заклад. Життя свідчить: цього не досить. Що і як треба робити, що вдалося, а які проблеми потребують дослідження і розв'язання в цій галузі? На ці запитання «УК» відповідає директор Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук Валентина РАДКЕВИЧ.

УК Валентино Олександрівно, яким шляхом пропонують науковці реформувати профосвіту? — Підхід до розв'язання проблеми є максимальною особистісною й економічною користю. Щоб стати конкурентоспроможним не лише на внутрішньому, а й на міжнародному ринку праці, робітник, образно кажучи, має бути і швець, і жнець, і на дуді гравець. А це вимагає його готовності навчатися все життя.

УК Тим часом роботодавці нарікають на неготовність випускників багатьох ПТНЗ до практичної роботи. — Саме тому ми й прагнемо розробляти навчальні програми і критерії оцінки випускників разом із роботодавцями.

УК На жаль, матеріально-технічна база ПТНЗ відстала від потреб сьогодення. Як тут бути? — Вихід один: замовники кадрів мають брати активну участь в оснащенні ПТНЗ, надавати місця для проходження практики учнями.

УК Яких навичок вимагають найчастіше на виробництві?

— Результати опитування роботодавців свідчать, що найзатребуванішими трудовими навичками є володіння суміжними професіями (60%), знання основ економіки (48%), знання основ менеджменту (42%), володіння комп'ютером (26%). Останнім часом вітчизняні й закордонні підприємства, бізнес-компанії дедалі більше потребують універсальних робітників. У зв'язку з цим важливою теоретичною основою розвитку професійно-технічної освіти за сучасних умов є концепція гнучкого працівника, мета якої — підготовка робітників не з однієї, а з двох, трьох спеціальностей із наступним постійним підвищенням кваліфікації впродовж усієї трудової діяльності.

УК Фахівці обговорюють запропоновану вами схему дистанційного навчання. У чому її суть?

— У цьому напрямі працюємо разом з компанією «УкрБуд». Дистанційне професійне навчання робітників професій тривалий час викликало певні сумніви і через те не набуло масового характеру. Однак поширення мережі Інтернет, підвищення загального рівня навичок роботи з комп'ютерною технікою сигналізують про належні умови для розвитку цього методу навчання. Крім того, професійне навчання на відстані є засобом подолання суперечностей між необхідністю підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників і можливостями його здійснення. У цьому контексті важливе значення має стратегія державної кадрової політики на 2012–2020 роки, в якій передбачено реформування системи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів на основі модернізації форм і методів навчання з урахуванням специфіки галузі.

УК З розвитком ринку праці зростає попит на підготовку робітників з інтегрованих професій. Що робиться для цього?

— У Національному класифікаторі налічується понад 8 тисяч монопрофесій і видів робіт. Їх укрупнення пропонуємо здійснювати шляхом об'єднання видів робіт, організаційно й технологічно пов'язаних між собою, які можуть виконувати робітники відповідної кваліфікації. Практика довела, що підготовка робітників з нових, а також інтегрованих (укрупнених) професій, зокрема таких, як «оператор телекомунікаційних послуг», «монтажник будівельний», «деревобробник будівельний», «майстер ресторанного обслуговування» та інших, порівняно з монопрофесіями, економічно й педагогічно рентабельніша.

Робітник має бути і швець, і жнець, і на дуді гравець

ДОСЬЄ «УК»

Валентина РАДКЕВИЧ. Закінчила Тернопільський державний педінститут. Трудову діяльність розпочинала майстром виробничого навчання Хмельницького технічного училища № 6. Працювала директором професійно-технічного навчального закладу. З 1997 р. займається науковою роботою. Доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти. Автор понад 300 наукових праць. Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України очолює з 2008 року.

Крім того, оволодіння цими професіями дає змогу отримати широкий спектр кваліфікацій, професійних компетентностей і, як наслідок, зростає підвищення рівня професійної мобільності та адаптації персоналу підприємств до нових умов діяльності. Адже кожна інтегрована професія включає можливості кількох монопрофесій. Наприклад, до професії «опоряджувальник будівельний» входять такі професії, як «маляр»,

економіки провідних країн світу на основі «аутсорсингу» (виконання окремих технологічних операцій по всьому світу).

УК Ваш інститут разом з департаментом профтехосвіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту розробляє нове покоління державних стандартів робітничих професій на основі модульно-компетентнісного підходу. Навіщо?

— Модульно-компетентнісний підхід дає змогу оптимально поєднувати теоретичну і практичну складові професійного навчання на основі інтеграції їх змісту. При цьому забезпечується переосмислення місця й ролі теоретичних знань у процесі оволодіння компетентностями, їх упорядкування та систематизації, що, зрештою, сприятиме підвищенню мотивації до професійного навчання.

На таких підходах було створено та презентовано на засіданні Міжвідомчої робочої групи з питань розробки і впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти відповідні методичні рекомендації. Це дало змогу розпочати роботу над проектом освітнього стандарту з професії «підручний сталевара конверторного виробництва», який нині проходить апробацію у ПТНЗ і на виробництві. До числа розробників стандарту увійшли науковці, роботодавці, освітяни. Відмінним у методиці створення ДСПТО було застосування розроблених роботодавцями професійних стандартів-документів, які в межах видів трудової діяльності визначають трудові функції, кваліфікацію робітників відповідно до НРК і галузевих рамок кваліфікацій, а також умови праці, особистісні якості, вимоги до професійної освіти і навчання, можливі місця роботи.

Модульний принцип побудови навчальних планів і програм дає змогу формувати у кваліфікованих робітників інтегральну компетентність із певної сфери професійної діяльності на основі оволодіння змістом базового блоку і навчальних модулів. ДСПТО нового покоління дає змогу опанувати навчальні модулі згідно з особистісними потребами у професійному розвитку й, відповідно, отримати сертифікат і вийти на ринок праці. Змінюються підходи і до оцінювання навчальних результатів. Тепер вони визначаються тільки двома параметрами: «знає — не знає», «вміє — не вміє».

Безумовно, здійснення професійної підготовки кваліфікованих робітників на основі новітніх ДСПТО потребує насамперед модернізації навчальної та матеріально-технічної бази ПТНЗ, яка фактично зношена і застаріла на 90%. Також зростають вимоги до педагогів професійно-технічних навчальних закладів.

Микола ПЕТРУШЕНКО,
«Урядовий кур'єр»

Державні стандарти професійно-технічної освіти за галузевим спрямуванням 2006-2012 рр.

За даними МОНмолодьспорту